

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios teisės katedra

Karolinos Šimkutės,
II kurso, baudžiamosios justicijos teisės,
studijų šakos studentės

Magistro darbas
Nusikalstamo bankroto (BK 209 str.) sudėtis

Vadovas: prof. A.Abramavičius
Recenzentas: doc. P.Kuconis

Vilnius
2016

TURINYS

Įvadas.....	3
1. NUSIKALSTAMO BANKROTO SAMPRATA.....	5
1.1. Bankroto sąvoka.....	5
1.2. Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą istoriniu aspektu.....	9
1.2.1. Bankrotas 1903 m. Baudžiamajame statute.....	9
1.2.2. Tyčinis bankrotas 1961 m. Baudžiamajame kodekse.....	12
1.2.3. Nusikalstamo bankroto istorinė raida užsienio šalyse.....	14
2. NUSIKALSTAMO BANKROTO SUDĖTIS.....	22
2.1. Objektvieji nusikalstamo bankroto požymiai.....	22
2.1.1. Objektas.....	23
2.1.2. Objektvioji pusė.....	23
2.2. Subjektyvieji nusikalstamo bankroto požymiai.....	28
2.2.1. Subjektas.....	28
2.2.2. Subjektyvioji pusė.....	29
3. NUSIKALSTAMO BANKROTO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ PANAŠIŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ.....	31
3.1. Nusikalstamo bankroto atribojimas nuo skolininko nesąžiningumo.....	31
3.2. Nusikalstamo bankroto ir kitų panašių nusikalstamų veikų santykis.....	34
4. BAUDŽIAMOSIOS IR CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS UŽ TYČINIŲ BANKROTŲ ATSKYRIMAS.....	39
IŠVADOS.....	49
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	51
SANTRAUKA.....	57
SUMMARY.....	58

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Šiuolaikinėje visuomenėje ypatingai vertinama asmens savybė – verslumas (angl. Entrepreneurship), kurios esmė yra gebėjimas imtis ekonominės veiklos, sujungiant kapitalą, darbą ir kitus ekoniminius išteklius, siekiant gauti pelno ir prisiimant visą su šia veikla susijusią riziką.¹ Tinkamai įvaldžius bei panaudojus šią savybę sukuriamas sėkmingas verslas, kurio dėka naudą gauna tiek jį sukūręs asmuo, tiek ir visa visuomenė, kadangi sėkmingai dirbanti įmonė laiku moka mokesčius, sukuria darbo vietas, todėl tokios įmonės nauda yra akivaizdi tiek ją sukūrusiam asmeniui, tiek valstybei, tiek kitiems subjektams, neatsiejamai susijusiems su įmone. Egzistuoja tiek išoriniai, tiek vidiniai faktoriai, kurie įtakoja sėkmingo verslo vystymąsi, pavyzdžiui tokie kaip įmonės vadovų kompetencija, kvalifikuoti darbuotojai, reikalingo rinkoje produkto ar paslaugos kūrimas, valstybės mokesčių politika ir pan. Verslumo trūkumas bei išorinių faktorių įtaka gali turėti neigiamos įtakos įmonės sėkmingai veiklai bei vystymuisi, dėl to įmonė gali patirti neigiamų padarinių, privedančių ją prie pabaigos. Vienas seniausių bei sudėtingiausių visuomeninių reiškinių yra bankrotas. Jau nuo senų laikų egzistavo asmens nemokumo problema, kuomet skolininkas nėra pajėgus įvykdyti įsipareigojimų kreditoriams. Šiuolaikinėje visuomenėje, daugėjant civilinių teisinių santykių tarp įvairių subjektų, bankroto problema nėra išnykusi, priešingai, ji egzistuoja, didėja bei sudėtingėja. Dažnėja atvejų, kuomet įmonę prie bankroto priveda būtent nesąžiningi įmonės vadovų veiksmai. Tuomet kyla pareiga jiems taikyti atsakomybę. Tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad kiekvienu atveju būtina nustatyti, kokio pobūdžio atsakomybė gali būti taikoma, t.y. turi būti vadovaujama civilinės teisės normomis, ar yra pagrindas taikyti baudžiamąją atsakomybę. Teismų praktika rodo, kad yra daug skirtingų būdų, kuriais galima įmonę priversti prie nusikalstamo bankroto, kai kuriuos jų įrodyti sudėtinga, todėl yra būtina išanalizuoti nusikalstamo bankroto sudėtį bei nustatyti jo atribojimo kriterijus nuo tyčinio bankroto bei kitų nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai.

Šiame darbe pirmiausia siekiama apibrėžti bankroto sąvoką, jo istorinę raidą tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse. Darbo tema diktuoja atskleisti nusikalstamo bankroto sudėtį, todėl didžioji darbo dalis susideda iš analizės objektyvių ir subjektyvių nusikalstamo bankroto požymių, per kuriuos ir atskleidžiama pagrindinė nusikalstamo bankroto sudėtis. Nusikalstamas bankrotas dažnai painiojamas su kitais to paties LR BK

---

¹ <http://zodynas.vz.lt/Verslumas> [aplankyta 2016-12-02]

² The bankruptcy law: comparing Russia, USA, Canada and UK

XXXI skyriaus nusikaltimais, todėl darbe bandoma atriboti nusikalstamą bankrotą ir kitus nusikaltimus ekonomikai ir verslo tvarkai. Darbe taip pat išskiriami kriterijai siekiant atriboti tyčinį ir nusikalstamą bankrotus.

Tyrimo objektas. Bankroto samprata ir raida, nusikalstamo bankroto sudėtis, nusikalstamo bankroto ir kitų nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai santykis, nusikalstamo bankroto atribojimas nuo tyčinio bankroto.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti nusikalstamo bankroto (BK 209 str.) sudėtį.

Šiam tikslui įgyvendinti yra iškeliami tokie **uždaviniai**:

- 1) apibrėžti bankroto sampratą bei išanalizuoti istorinę raidą;
- 2) išanalizuoti nusikalstamo bankroto prigimtį, sudėtį;
- 3) apibrėžti užsienio valstybių įstatymuose bei doktrinoje reglamentuojamą nusikalstamą bankrotą;
- 4) atriboti nusikalstamą bankrotą nuo kitų panašių nusikalstamų veikų;
- 5) išanalizuoti skirtumus tarp nusikalstamo bankroto ir tyčinio bankroto.

Tyrimo metodai. Rašant magistro baigiamąjį darbą buvo naudojami šie metodai:

- 1) analizės metodas – analizuojami mokslininkų straipsniai, monografijos, Lietuvos Respublikos teisės aktai bei teismo praktika;
- 2) lyginamasis metodas – atskleidžiamas nusikalstamo bankroto reglamentavimas Lietuvoje bei užsienio šalyse;
- 3) istorinis – analizuojama bankroto raida;
- 4) Lingvistinis – analizuojamos sąvokos;
- 5) logikos – analizė, sąvokų apibendrinimas;
- 6) Analitinis metodas – pateikiamos išvados;

Darbo originalumas. Nusikalstamo bankroto sudėtis yra mažai analizuota Lietuvos teisės doktrinoje, jurisprudencijoje, studentų rašto darbuose, todėl šis magistro darbas išsiskiria tuo, kad jame siekiama apibendrinti nusikalstamo bankroto sampratą, jo istorinę raidą, atriboti jį nuo kitų panašių nusikalstamų veikų bei nuo tyčinio bankroto, apžvelgti aktualią teismų praktiką nusikalstamo bankroto atvejais, lyginamuoju metodu palyginti nusikalstamo bankroto reglamentavimą Lietuvoje su užsienio valstybėmis.

1. NUSIKALSTAMO BANKROTO SĄVOKA

Siekiant apibrėžti nusikalstamo bankroto sąvoką pirmiausia šiame darbo skyriuje bus apibūdinta bankroto samprata, nustatyti, kaip bankrotas yra apibrėžiamas skirtingų autorių, teisės aktų bei teismų praktikos, išanalizuota jo raida istoriniu aspektu bei lyginamuoju aspektu aptartas baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą bankrotą reglamentavimas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose.

1.1. Bankroto samprata

Terminas „bankrotas“ (itališkai *banca rotta*) yra kilęs iš viduramžių Italijos miestuose gyvusio papročio laužyti prasiskolinusio ir pabėgusio bankininko ar pirklio suolus. Pirmieji bankininkai piniginius mokėjimus bei kitus veiksmus, susijusius su savo veikla, atlikdavo viešose miesto vietose ant stalų arba suolų. Jeigu jis tapdavo nepajėgus vykdyti finansines operacijas (pritrūkus pinigų), jis sulaužydavo savo stalą arba suolą, taip informuodamas aplinkinius, kad jo veikla žlugo.²

Dabartinis lietuvių kalbos žodynas bankrotą įvardija kaip negalėjimą išsimokėti skolų, suvargimą.³ Ekonomikos terminų žodyne bankrotas apibūdinamas, kaip padėtis, kai įmonė negali įvykdyti savo įsipareigojimų, o jos skolų yra daugiau už turimą turtą ar įstatymo nustatytą jo dalį.⁴ Tarptautinių žodžių žodyne rašoma, kad bankrotas yra negalėjimas išsimokėti skolų; asmuo, praradęs savo vertę, žlugęs, netekęs įtakos; asmuo, praradęs viską.⁵ Oksfordo verslo žodynas teigia, kad bankrotas – tai asmuo ar kompanija, teismo pripažinta negalinčia padengti savo skolų.⁶

Bankroto sąvoka yra apibrėžta ne tik įvairiuose terminų žodynuose, ją plačiai nagrinėjo įvairūs autoriai. V. Mikuckienė bankrotą apibrėžia, kaip procedūrą, kurios taikomos įmonei skolininkei, kai dėl susidariusių skolų jau nebėra prasmės ir galimybės vykdyti savo ūkinę komercinę veiklą, visumą.⁷ A. Gutauskas nurodo, kad bankrotas gali būti apibrėžiamas, kaip tam tikros įmonės veiklos (verslo) rezultatas, kuris gali atsirasti tiek dėl verslo rizikos, tiek ir dėl sąmoningos asmens veiklos, siekiant būtent tokio

² The bankruptcy law: comparing Russia, USA, Canada and UK
<<http://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=590021110103112116068122064077086089033045032063002023097009102106064119093026004023018006111123006038051118016069123092115039050046009058029073113112099030004070005007100080095087064112007082006117027005124105099024024029082115030025102093025087&EXT=pdf>> [aplankyta 2016 -11- 18]

³ Lietuvių kalbos žodynas.: < <http://www.lkzd.lki.lt/Zodynas/Visas.asp> > [aplankyta 2016-12-02]

⁴ Ekonomikos terminų žodynas, Vilnius: leidykla „Tyto alba“, 2005, p. 41.

⁵ Tarptautinių žodžių žodynas, Vilnius: leidykla „Žodynas“, 2007, p. 143

⁶ A Dictionary of Business, 2002, p. 49

⁷ MIKUCKIENĖ V., Bankroto proceso samprata. Jurisprudencija. Mokslo darbai, 2008, Nr. 7(109), p.37

rezultato.⁸ R. Sneiderė teigia, kad „bankroto“ terminas reiškia nemokumo situacijos sprendimą, t.y. skolininko likvidavimą ir kreditoriaus reikalavimo apmokėjimą.⁹

Teismų praktikoje taip pat bandyta apibrėžti bankroto sąvoką, pavyzdžiui Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. sausio 17 d. nutartyje Nr. 2-107/2014 bankrotą įvardija, kaip įmonės mokumo problemų sprendimo būdą, kuomet realizuojamas nemokios įmonės turtas ir likviduojama pati nemoki įmonė, o iš realizuoto turto gautų pajamų tenkinami kreditorių reikalavimai.¹⁰

Įstatyminiu lygmeniu Lietuvoje bankroto sąvoka yra pateikiama Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme. 1992 m. rugsėjo 25 dieną Lietuvoje buvo priimtas pirmasis Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, tačiau jame buvo nemažai spragų, trūko konkretumo, dauguma straipsnių buvo abstraktūs, jame nebuvo pateikiama vartojamų terminų apibrėžimų. Dabartiniame Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme (toliau – ĮBĮ), kuris buvo priimtas 2001 m. kovo 20 d. (2001, Nr. IX-216) ir kuris galioja iki šių dienų, jau pateikiamos ir plačiai aptariamoms naudojamos sąvokos. Pagal šiuo metu galiojančio Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 2 straipsnį, bankrotas apibrėžiamas kaip nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka.¹¹ Jau iš šios sąvokos, pasak mokslininkų, galima išvelgti kelėtą bankroto bruožų:

- Nemoki įmonė;
- Iškelta bankroto byla teisme arba;
- Kreditoriai vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka.¹²

Apibendrinus pateikiamus bankroto apibrėžimus galima daryti išvadą, jog bankrotas – tai tokia situacija, kuomet įmonė tampa nepajėgi vykdyti savo finansinių įsipareigojimų (tampa nemoki). Akivaizdu, kad visose definicijose yra naudojamos sąvokos „bankrotas“ ir „nemokumas“. Dažnai šios sąvokos yra tapatinamos, vartojamos kaip sinonimai, tačiau būtina akcentuoti, jog tai nėra tapatūs reiškiniai. Darbo autorės nuomone, sąvokų atskyrimas yra pagrįstas ir būtinas. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas „bankrotą“ ir „nemokumą“ apibrėžia kaip dvi savarankiškas sąvokas. Nemokumas bankroto įstatyme pirmą kartą buvo apibrėžtas tik 1997 m. įsigaliojus šio

---

⁸ GUTAUSKAS A., Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas [aplankyta 2016-12-04] <<http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/NUSIKALSTAMO%20BANKROTO%20KVALIFIKAVIMAS%20A.%20GUTAUSKAS.pdf>>

⁹ SNEIDERE R., Analysis of Bankruptcy Prediction Models. Apskaitos ir audito sistemų integracija į ES erdvę, nauji iššūkiai ir galimybės: Tarptautinės konferencijos pranešimai 2005.10.6 – 7, p. 223

¹⁰ Lietuvos Apeliacinio teismo 2014 m. sausio 17 d. nutartis byloje Nr. 2-107/2014

¹¹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, Žin. (2001, Nr. 31-1010), 2 str., 1 d.

¹² KAVALNĖ S., MIKUCKIENĖ V., NORKUS R., VELIČKA R., „Bankroto teisė“ Pirmoji knyga. Vilnius. 2009. 22 p.

įstatymo naujai redakcijai. Nemokumas buvo išaiškintas kaip „įmonės būseną, kai įsipareigojimai didesni nei jos turtas“. Pagal šiuo metu galiojančio Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 2 dalies 8 punktą nemokumas – tai įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradėsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės.¹³ Ši būseną gali būti tiek laikina, tiek nuolatinė. Nemokumas yra viena iš sąlygų bankroto bylai kelti (Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 9 straipsnio 5 dalies 1 punktas). Šiaulių apygardos teismas 2014-05-14 nutartimi civilinėje byloje Nr. B2-803-154/2014 yra pasisakęs, kad „teismas įmonei gali iškelti bankroto bylą dėl jos nemokumo tuo atveju, jei yra tam tikros teisinės prielaidos, sudarančios pakankamą pagrindą manyti, jog įmonė yra nemoki. [...] Tačiau prieš pradėdant bankroto procesą svarbu nuodugniai išsiaiškinti, ar bendrovė yra iš tiesų nemoki ir nebegalės vykdyti veiklos, ar ji tik turi laikinų finansinių sunkumų, kurie gali būti išspręsti išsaugant bendrovę, kaip veikiančią rinkos dalyvį. Teismas nustato įmonės nemokumą, išanalizavęs ieškovo, atsakovo pateiktus ir kitus į bylą išreikalautus dokumentus ir duomenis. Vertindamas įrodymus, teismas turi įsitikinti, ar pakanka įrodymų reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti, ar įrodymai yra patikimi ir kt.“¹⁴ Tai reiškia, kad jeigu nemokumas yra laikinas, bankroto byla nekeliama, o turi būti siekiama ieškoti būdų nemokumo problemai išspręsti, tačiau jeigu turimi įrodymai suponuoja pakankamą pagrindą manyti, kad nemokumas nėra tik laikinas, o tapo nuolatinė įmonės būseną, suinteresuotų asmenų pareiškimu teismas iškelia įmonei bankroto bylą.

Kaip ir „bankroto“ sąvoka, taip ir sąvoka „nemokumas“ yra apibrėžta ir analizuota ne tik įstatyminiu lygmeniu. K. Bernotaitė nemokumą supranta kaip negalėjimą atsiskaityti ir laiko tik faktine nemokumo sąlyga. Pripažinimo nemokiu pasekmės atsiranda tik teismui nustatčius nemokumo faktą.¹⁵ Nacionalinė verslo administratorių asociacija taip pat yra atlikusi taikomąjį mokslinį tyrimo darbą ir nagrinėjusi nemokumo sampratą bei parengusi teisinę jo reglamantavimo analizę¹⁶, kurioje pirmiausia įvardija įmonės mokumo sąvoką, apibrėždama ją kaip potencialų sugebėjimą turimomis priemonėmis sumokėti už tai, kas įsipareigota, bei grąžinti skolas suėjus terminui. S. Kavalnė, V. Mikuckienė, R. Norkus ir R. Velička nagrinėdami nemokumo teisinę prigimtį yra pasisakę, kad tai ne viena įstatyminė, bet ir teorinė kategorija, glaudžiai

¹³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, Žin. (2001, Nr. 31-1010), 2 str. 8 d.

¹⁴ Šiaulių apygardos teismo 2014 m. gegužės 14 d. nutartis Nr. B2-803-154/2014

¹⁵ BERNOTAITĖ K., Nemokumo teisinio reguliavimo ypatumai. Jurisprudencija, 2005, t. 77(69); 11-17

¹⁶ <https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/1.doc> [aplankyta: 2016-12 -02]

susijusi su ekonomikos mokslu¹⁷ ir akcentuoja, kad nemokumui apibūdinti yra reikšmingas nevykdymas tik turimų piniginių įsipareigojimų. Nemokumu negali būti pripažinti vėlavimas atlikti darbus, prekių ir paslaugų kokybės trūkumai ar kitokie prievolių pažeidimai, nepaisant to, kad jie gali akivaizdžiai sudaryti pagrindą manyti, kad įmonėje yra finansinių problemų.

Analizuojant užsienio valstybėse vartojamus terminus, galima daryti išvadą, kad Vakarų valstybėse labiau prigijęs nemokumo terminas, nes laikomasi pozicijos, jog bankrotas yra susijęs su baudžiamaisiais teisiniais nemokumo padariniais. Jungtinėse Amerikos Valstijose asmuo, kurio atžvilgiu pradėtos nemokumo procedūros, laikomas nemokiu, o priėmus teismo sprendimą gali būti pripažintas bankrutavusiu.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą (toliau ES) nuo 2004 m. Lietuvoje be BK, Įmonių bankroto įstatymo (toliau - ĮBĮ) taip pat tiesiogiai taikomas 2000 m. gegužės 29 d. ES Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų. Šio Reglamento taikymo sritis yra tarpvalstybinė, t.y. „šis reglamentas taikomas kolektyvinio bankroto byloms“,¹⁸ todėl jame nėra tiesiogiai apibrėžta įmonės nemokumo samprata, bankroto bylos iškėlimo pagrindai ar kriterijai įmonės nemokumo įvertinimui,¹⁹ kurie turėtų būti taikomi kiekvienoje ES valstybėje narėje.

Pagal ES teisę – „nemokumo būklės sąvoką reikėtų apibrėžti atsižvelgiant į teisinio reguliavimo tendencijas valstybėse narėse,“²⁰ t. y. ji nėra reglamentuojama Europos Sąjungos lygmeniu. Suponuojama, kad kiekviena šalis narė pati reglamentuoja nemokumo būklės sampratą. Tačiau analizuojant Reglamentą bei remiantis V. Višinskio ir kitų atliktu moksliniu tyrimu²¹, galime daryti išvadą kad kiekviena valstybė narė nusistatydama bankroto bylos iškėlimo pagrindus, įmonės pripažinimo nemokia sąlygas ir kt., privalo vadovautis universalumo principu. Šio principo laikymasis reiškia, kad kiekvienoje ES narėje neturėtų reikšmingai skirtis kriterijai, kurių pagrindu priimamas sprendimas dėl bankroto bylų iškėlimo ir įmonių nemokumo.²² Kaip teigia, V. Višinskis ir kiti, kad jei valstybės narės nustatytų labai skirtingus pagrindus bankroto bylos iškėlimui, tuomet nebūtų pasiekti ES 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamento Nr.

¹⁷ KAVALNĖ S., MIKUCKIENĖ V., NORKUS R., VELIČKA R., „Bankroto teisė“ Pirmoji knyga. Vilnius. 2009. p 65

¹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. gegužės 29 d. reglamentas 1346/2000/EB dėl bankroto bylų. 2000. OL, L 160/1.

¹⁹ VIŠINSKIS, V. ir kt., Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. 2006. Vilnius, Nacionalinė verslo administratorių asociacija, , p. 42.

²⁰ Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. spalio 22 d. direktyva 2008/94/EB dėl bankroto bylų. 2008. OL, L 283, 4 d.

²¹ VIŠINSKIS, V. ir kt., Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas, 2006. Vilnius, Nacionalinė verslo administratorių asociacija, , p. 42.

²² VIŠINSKIS, V. ir kt., Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas, 2006. Vilnius, Nacionalinė verslo administratorių asociacija, , p. 42.

1346/2000 esminiai tikslai, siekiant užtikrinti veiksmingą ir efektyvų tarpvalstybinių bankroto bylų nagrinėjimą.²³

Apibendrinant galima teigti, kad nemokumo terminas turėtų būti vartojamas plačiąją prasme, kaip nurodantis skolininko būklę, o bankroto sąvoka vartotina siaurąja prasme, kaip skolininko būseną atsirandančią nuo to momento, kai teismas iškelia bankroto bylą, pripažįsta skolininką bankrutavusiu ir pradedamos įmonės likvidavimo procedūros.²⁴

1.2. Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą istoriniu aspektu

Žodis bankrotas ir bankroto procedūra nėra nauja sąvoka nei Lietuvos Respublikos teisėje nei kitose užsienio šalyse. Pati bankroto sąvoka kilusi iš italų kalbos (it. *banca rotta* – sulaužytas suolas). Italijos pinigų keitėjai, prekeiviai turėjo paprotį laužyti klientui skirtą suolą, kai jie nepajėgdavo tęsti savo prekinių operacijų.²⁵ Istoriniu laikotarpiu įvairiose šalyse keitėsi šio teisinio instituto samprata, kaip ir kito atsakomybė už tyčia sukeltą (neteisėtą) bankrotą.

1.2.1. Bankrotas 1903 m. Baudžiamajame statute

Kalbant apie Lietuvą ir jos baudžiamąjį įstatymą pirmosios nepriklausomybės metais (1918 - 1940), ilgą laiką buvusi carinės Rusijos viena iš sudėtinių dalių, Lietuva toli neieškojo baudžiamosios teisės - Rusijos imperijos 1903 m. Baudžiamasis statutasis²⁶ (toliau - Baudžiamasis statutasis) buvo vienas iš svarbiausių to meto lietuvių baudžiamųjų teisės šaltinių.²⁷ Baudžiamasis statutasis (rus. *Уголовное уложение*), galiojo visoje Lietuvoje, išskyrus Klaipėdos kraštą. Jo galiojimas Lietuvos teritorijoje buvo įvestas vokiškųjų okupantų 1915 m.²⁸ Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, „įteisėtu baudžiamuoju kodeksu [...] laikomas Rusijos 1903 metais patvirtintas kodeksas, kuris

²³ VIŠINSKIS, V. ir kt., Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas, 2006. Vilnius, Nacionalinė verslo administratorių asociacija, p. 43.

²⁴ KOCHANAUSKAS E., Bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai, Vilnius. 2008. MRU

²⁵ BURDA, R. Privedimo prie bankroto kriminalistikos tyrimo modelis. Jurisprudencija, 1998, t. 9(1); p. 76

²⁶ Baudžiamasis statutasis. Teisingumo ministerijos Antrojo departamento leidinys. Kaunas 1919.

²⁷ To meto Rusijos baudžiamosios teisės specialistų – I. Foinickio, N. Tagancevo ir kt. – daugiau nei ketvirtį amžiaus rengtas ir 1903 m. priimtas naujas Baudžiamasis statutasis atspindėjo akivaizdų mėginimą tuometinę teisę modernizuoti: Statutasis išsiskyrė racionalia sistema, bauginimo ir individualios prevencijos derinimu, aiškia kalba, tiksli terminija. Nors apskritai originalių minčių ir principų šis kodeksas neskelbė, bet savo humaniškumu ir teisinės technikos lygiu jis pripažintas pasiekusiu to meto Vakarų baudžiamųjų įstatymų, tiesa, jau netrukus ten imtų laikyti senstelėjusiais, lygį. Žr.: MAKSIMAITIS, M. Rusijos teisės šaltiniai Lietuvoje 1918–1940 m. Jurisprudencija. 2012, 19(2). p. 410

²⁸ SPAIČIENĖ, J. Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918 - 1940 metais. Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2006, Nr. 11(89). p. 84

turėjo galios ir vokiečių okupacijos valdžiai esant²⁹. Klaipėdos krašte galiojo 1871 m. Vokietijos baudžiamasis kodeksas (Srafgesetzbuch). Šis kodeksas buvo priimtas su pakeitimais ir papildymais iki 1920 metų, o vėlesnieji priimti Klaipėdos krašto seimelio. Bankroto institutą reguliavo dvidešimt ketvirtas šio kodekso skyrius.³⁰

Baudžiamajame Statute atskiras XXXIV skyrius, pavadinimu „Apie bankrutavimą, lupikavimą ir kiti baustinus turto nesąžiningumus“ (559–619 str.) reglamentavo ir atsakomybę už bankrotą – tiek tyčinį, tiek neatsargų, bei kitus turtinius nusikaltimus.

Kaip teigia J. Spaičienė, Baudžiamajame statute „paprastas bankrotas buvo suprantamas kaip neatsargaus nemokumo atvejis esant skolininko kaltei, tačiau nesant skolininko tyčios.“³¹ Paprastasis bankrotas buvo reguliuojamas tiek civiliniuose, tiek baudžiamuosiuose įstatymuose.

Piktybiniu bankrotu (tyčiniu, savanaudišku, apgavikišku) – buvo suprantamas nusikaltimas, kuriuo nemokus (nusigyvenęs) skolininkas tyčia, vengdamas skolų gražinimo, paslėpdavo turtą nuo kreditorių.³² Baudžiamoji atsakomybė už piktybinį bankrotą buvo reglamentuota Baudžiamojo statuto 599–602 straipsniuose.³³

Antai Baudžiamojo statuto 599 straipsnyje buvo nustatyta, kad yra baudžiamas: „Teismo paskelbtas nusigyvenusiu skolininku, kuris nusikalto:

1) paslėpęs, skelbiant jį nusigyvenusiu, savo turtą, nutylėdamas arba melagingai apie jį pareiškdamas, tam, kad išvengtų mokėti skolas;

2) davęs mažinamą konkursinio turto skolos pasižadėjimą, kuri visa arba iš dalies pramanyta, dovanai perdavęs kam, kito vardu raštais patvirtinęs arba kitokiu būdu paslėpęs savo turtą po to, kai buvo paskelbtas jo nusigyvenimas ir be to tam, kad išvengtų mokėti skolas;

3) davęs skolos pasižadėjimą, kuri visa arba iš dalies yra pramanyta, dovanai perdavęs kam, patvirtinęs raštais kito vardu arba kitokiu būdu paslėpęs savo turtą, kad ir prieš paskelbiamas nusigyvenusius, bet numatydamas, kad toks paskelbimas greitai laiku rasis neišvengiamas ir, be to, tam, kad išvengtų mokėti skolas.“ Sankcija, numatyta už šį nusikaltimą – kalėti grasos kalėjime ne ilgiau kaip tris metus.

Griežtesnė baudžiamoji atsakomybė (iki 8 metų sunkiajame kalėjime) už kvalifikuotas veikas įtvirtinta Baudžiamojo statuto 600 straipsnio 2 dalyje. Šio straipsnio

²⁹ Laikinasis teismų ir jų darbo sutvarkymas. Laikinosios vyriausybės žinios. 1919. Nr. 2/3-26.

³⁰ SPAIČIENĖ, J. Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918 - 1940 metais. Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2006, Nr. 11(89). p. 84

³¹ SPAIČIENĖ, J. Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918 - 1940 metais. Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2006, Nr. 11(89). p. 86

³² SPAIČIENĖ, J. Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918 - 1940 metais. Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2006, Nr. 11(89). p. 86

³³ Baudžiamasis statutus. Teisingumo ministerijos Antrojo departamento leidinys. Kaunas 1919.

1 dalyje nustatyta kad baudžiamas „Teismo prekybos teismu apskelbtas nusigyvenusius skolininku, kuris nusikalto padaręs nusikalstamųjų darbų, numatytų 599 straipsniu.“ Kvalifikuotas nusikaltimas bus tada, "jei dėl žalos didumo valstybės išdas turėjo svarbaus nuostolio, arba jei sutriko ar susmuko kredito įstaigos reikalai, arba jei daug žmonių virto neturtėliais.“ Taigi, įstatymas numatė, kad nusikaltimas bus sunkesnis, šiuolaikiniais terminais kalbant - padarius didelę žalą valstybei, sutrikdžius arba privedus prie bankroto kredito įstaigos darbą arba padarius turtinę žalą daugeliui asmenų. Manytina, kad šie vertinamieji požymiai turėjo būti įrodinėjami ir pagrindžiami faktinėmis aplinkybėmis, nes sąvokos „svarbus nuostolis“ arba „daug žmonių“ kiekvienu konkrečiu atveju galėjo būti skirtingi dydžiai.

Baudžiamojo statuto 601 straipsnis numatė, kad „visuomenės arba privatinės kredito įstaigos, dalininkų, bendrovės arba akcininkų draugijos prižiūrėtojų arba darbų rikiuotojų, nusikaltusių“ visų pirma, bankroto metu turto nedeklaravimu įstatymo nustatyta tvarka, melagingu deklaravimu, jei taip padarė „turėdamas tikslą padėti įstaigai, bendrovei arba draugijai išvengti savo skolas mokėti“ arba slėpęs turtą „duodamas mažinamą skolos įžodį, kuri yra visa ar iš dalies pramanyta“ arba dovanojęs tokį turtą „turėdamas tikslą padėti įstaigai, bendrovei arba draugijai išvengti savo skolas mokėti“ yra baudžiamas kalėti grasos kalėjime ne trumpiau kaip trejus metus. Antra šio straipsni dalis numatė, kad „jei dėl žalos didumo valstybės išdas turėjo svarbaus nuostolio, arba jei sutriko ar susmuko kredito įstaigos reikalai, arba jei daug žmonių virto neturtėliais, tai nusikaltėlis yra baudžiamas kalėti sunkiajame kalėjime ne ilgiau kaip aštuonerius metus.“³⁴

Bendrininkais piktybinio bankroto byloje galėjo būti pripažinti visi asmenys, kurie, sutarę su bankrutavusiu asmeniu, padėjo nuslėpti dalį ar visą turtą, reikalavo iš bankrutavusio asmens atsiskaityti su jais už tariamas skolas, kurios buvo įrodytos kaip neturinčios teisinio pagrindo (Baudžiamojo statuto 602 str.).³⁵ Iš bankrutavusio asmens bendrininkų galėjo būti priteistas ne tik apgaulės būdu užvaldytas turtas, bet ir suma, lygiavertė neteisėtai įgyto turto vertei, – ir visa tai turėjo būti priskiriama prie bankrutavusio asmens turto visumos, iš kurios vėliau privalėjo būti atlyginta visiems kreditoriams.³⁶

---

³⁴ Baudžiamasis statutas. Teisingumo ministerijos Antrojo departamento leidinys. Kaunas 1919.

³⁵ Baudžiamasis statutas. Teisingumo ministerijos Antrojo departamento leidinys. Kaunas 1919.

³⁶ SPAIČIENĖ, J. Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918 - 1940 metais. Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2006, Nr. 11(89). p. 87

1.2.2. Tyčinis bankrotas 1961 m. Baudžiamajame kodekse

Aptarus pirmosios Lietuvos Respublikos tyčinio bankroto reglamentavimo ypatumus, galime pereiti prie kito šio reglamentavimo istorijos etapo – 1961 m. Baudžiamojo kodekso.³⁷ Kaip galima numanyti, 1961 m. tokia sąvoka kaip bankrotas negalėjo egzistuoti sovietinėje ekonomikoje, pagrįstoje socialistine valstybine nuosavybe, tuo labiau baudžiamojoje teisėje negalėjo būti ir tyčinio bankroto, nes jo „nebuvo“ ir ekonomikoje. Tačiau, buvo kriminalizuota „spekuliacija“ – šiuolaikiniais terminais – normalus verslas, siekiantis pelno perkant – parduodant (164 straipsnis)³⁸.

1961 m. Baudžiamojo kodekso 315 straipsnyje buvo įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už tyčinį bankrotą. Šiame straipsnyje numatyta nusikalstama sudėtis buvo priskirta nusikaltimams ūkininkavimo tvarkai (kodekso XV skirsnis).³⁹ Tyčinio bankroto nusikalstama sudėtis šiame kodekse atsirado tik po Nepriklausomybės atkūrimo ir šiuolaikinės demokratinės respublikos atstatymo (1991 m. kovo 11 d.). Seimo priimtu 1994 m. įstatymu⁴⁰ buvo papildytas ir iš esmės naujai pertvarkytas visas 1961 m. Baudžiamasis kodeksas. O kalbant apie 315 straipsnį (straipsnio redakcija įsigaliojo nuo 1995-01-01), ši nusikalstama veika reglamentuota kaip tyčinis bankrotas, tai yra privedimas įmonės prie bankroto tyčia blogai ūkininkaujant, jei tuo padaroma turtinė žala kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui (315 str. 1 d.). Tyčinis bankrotas, lydintas turto, kuris galėtų būti pateiktas skolai gražinti, paslėpimu, iššvaistymu ar perleidimu tretiesiems asmenims buvo kvalifikuota nusikalstama veika reglamentuota 315 str. 2 dalyje.

Šioje 315 straipsnio redakcijoje nurodytas bankroto būdas – tyčia blogai ūkininkaujant, yra paremtas vertinamuoju požymiu, todėl reikia įrodinėti tokio blogo ūkininkavimo faktą, kuris turi prasilenkti su normalia ūkine rizika, taip pat numatytos pasekmės – turtinė žala (pastebėtina, kad bet kokio dydžio, teoriškai – nors ir vienas centas arba koks nors kitas mažiausias piniginis vienetas). Kvalifikuoja šią veiką turto paslėpimas, iššvaistymas ar perleidimas kitiems asmenims, o ne kreditoriams.

1996 metais 315 straipsnio 1 dalis 1996 01 18 įstatymu Nr. I-1173 (nuo 1996 01 31) pakeista ir išdėstyta naujai, iš sankcijos išbraukiant baudą, kaip bausmę, skiriamą už šios

³⁷ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo“. Vyriausybės žinios, 1961, Nr. 18-147

³⁸ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo“. Vyriausybės žinios, 1961, Nr. 18-147

³⁹ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo“. Vyriausybės žinios, 1961, Nr. 18-147

⁴⁰ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. Valstybės žinios., 1994, Nr. 60-1182.

rūšies nusikaltimus: „Privedimas įmonės prie bankroto tyčia blogai ūkininkaujant, jei tuo padaroma turtinė žala kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui, – baudžiamas laisvės atėmimu iki dvejų metų ir atėmimu teisės eiti tam tikras pareigas ar dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla arba be tokios teisės atėmimo.“⁴¹ Galima padaryti išvadą, kad nusikalstamos veikos sankcijoje naikinant baudą ir paliekant tik laisvės atėmimo bausmę, buvo siekiama griežtinti baudžiamąją atsakomybę už šios rūšies nusikaltimus, įgyvendinant to laikotarpio baudžiamąją valstybės politiką.

R. Burda taip pat teigia, kad „tyčinis bankrotas atskirais laikotarpiais atskiruose teisiniuose aktuose buvo pateikiamas skirtingai. 1992 metų Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 5 straipsnis tyčinį bankrotą apibrėžia kaip “teismo sprendimu nustatyta įmonės veikla, kuria siekiama išvengti visiško ar dalinio atsiskaitymo su kreditoriais”. 1997 metų birželio 17 d. priimtame Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme tyčinis bankrotas yra “privedimas įmonės prie bankroto tyčia, jei tuo padaroma turtinė žala kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui”. Baudžiamasis tyčinio bankroto apibūdinimas laikui bėgant irgi keitėsi.“⁴²

Baudžiamojo kodekso 315 straipsnio redakcija, įsigaliojusi nuo 1997 m. liepos 4 d.⁴³ įvedė kelias novelas į šios baudžiamosios veikos sudėties apibrėžtį. Visų pirma, buvo pakeistas straipsnio, o kartu ir veikos pavadinimas į „Privedimą prie bankroto“, pakeičiant iki tol buvusį „Tyčinį bankrotą“. Antra, išplėstas šiame straipsnyje reglamentuojamas nusikalstamų veikų ratas, reglamentuojant 315 str. 1 d. nepranešimo apie įmonės nemokumą veiką. Trečia, įvesta „įmonės nemokumo“ sąvoka į baudžiamuosius įstatymus. Ir ketvirta, 315 str. 1 d. nusikalstama veika sukonstruota kaip blanketinė norma, susiejanti Baudžiamąjį kodeksą su Įmonių bankroto įstatymu, kuriame yra nustatyta tvarka pagal kurią turi būti pranešama apie įmonės nemokumą.

R. Burda šiuo atveju nurodo, kad „naujoje LR BK 315 straipsnio redakcijoje pasirodo ne tik naujas straipsnio pavadinimas „Privedimas prie bankroto“, bet ir nauja pirmos dalies dispozicija, glaudžiai susijusi su Įmonės bankroto įstatymu. Iš esmės naujos redakcijos straipsnyje apibūdintos trys skirtingos veikos: 1. “Nepranešimas apie įmonės nemokumą Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka” (BK 315 str. 1 d.); 2. „Privedimas įmonės prie bankroto tyčia blogai ją valdant, jei tuo padaroma turtinė žala kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui” (BK 315 str. 2 d.); 3. „Bankrotas, lydimas turto, kuris

⁴¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 311, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 321-1, 324 straipsnių pakeitimo ir papildymo 326-1, 326-2, 329-1, 329-2, 329-3 straipsniais įstatymas. Valstybės žinios. 1996, Nr. 9-217.

⁴² BURDA, R. Privedimo prie bankroto kriminalistikos tyrimo modelis. Jurisprudencija, 1998, t. 9(1); p. 76

⁴³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 315 ir 316 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1508.

galėtų būti pateiktas skolai gražinti, paslėpimo, iššvaistymo ar perleidimo tretiesiems asmenims“ (BK 315 str. 3 d.). Nesunku pastebėti ne tik tyčinio bankroto ir privedimo prie bankroto veikų apibrėžimų skirtumus, bet ir tam tikrus panašumus, kas, be abejo, leidžia įvairiai traktuoti su įmonės nemokumu susietas veikas. Visų pirma įstatymų leidėjas beveik sutapatino “tyčinio bankroto” sąvoką, pateiktą Įmonių bankroto įstatyme, su veika, apibrėžta LR BK 315 straipsnio 2 d.“⁴⁴

2000 m. kovo 28 d. įstatymu Nr. VIII-1590⁴⁵ (straipsnio redakcija įsigaliojo nuo 2000 m. balandžio 12 d.) 315 straipsnio 1 dalis papildyta po žodžių „nustatyta tvarka“ įrašant žodžius „padaręs didelę turtinę žalą“ ir šią dalį išdėstant taip: „Nepranešimas apie įmonės nemokumą Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka, padaręs didelę turtinę žalą.“ Didelės turtinės žalos, kaip kvalifikuojančio požymio įvedimas eliminavo iš baudžiamosios atsakomybės nors ir formaliai atitinkančias veikas, susijusias su nemokumu ir nepranešimu apie jį, tačiau nesukeliančias kokių nors pasekmių veikas, tame tarpe padarančias nedidelę žalą. Didelės žalos požymio įvedimu įstatymo leidėjas atribojo civilinę atsakomybę nuo baudžiamosios, tuo atskirdamas normalios ūkinės rizikos pagrindu atsiradusią žalą, reguliuojamą civilinėmis teisinėmis gynybos priemonėmis nuo tyčia grįstos veikos, turinčios nusikaltimo požymių ir patenkančių į *ultima ratio* baudžiamosios atsakomybės reguliavimo sferą.

Tačiau jau 2001 metais Seimas įstatymu⁴⁶ pripažino netekusia galios 315 straipsnio 1 dalį. Iš esmės buvo paliktos tik dvi nusikalstamos veikos: „privedimas įmonės prie bankroto tyčia blogai ją valdant, jei tuo padaroma turtinė žala kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui“ (paprasta veika) ir „bankrotas, lydimas turto, kuris galėtų būti pateiktas skolai gražinti, paslėpimo, iššvaistymo ar perleidimo tretiesiems asmenims“ (kvalifikuota veika).

Tai buvo paskutinis šio straipsnio pakeitimas 1961 m. Baudžiamajame kodekse, prieš 2000 m. rugsėjo 26 d. priimant ir 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojant naujajam Baudžiamajam kodeksui.

1.2.3. Nusikalstamo bankroto istorinė raida užsienio šalyse

Teisinis bankroto apibrėžimas atskirose šalyse yra skirtingas. Olandijoje jis reiškia kreditorių reikalavimų įvykdymo negalimumą; Prancūzijoje bankrotas taikomas ir

⁴⁴ BURDA, R. Privedimo prie bankroto kriminalistikos tyrimo modelis. Jurisprudencija, 1998, t. 9(1); p. 76

⁴⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 246, 315 straipsnių papildymo ir kodekso papildymo 246-1 straipsniu įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 30-826)

⁴⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 315 straipsnio pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1011)

tuomet, kai faktiškai skolininkas mokus; Italijoje – kai laikinai nemokus.⁴⁷ Skyrėsi jis ir istorijos tėkmėje.

Istoriškai susiklostė taip, kad didelė moralinė stigma visada lydėjo asmenis, kurie buvo paskelbti bankrotais. Šis moralinis gėdos aspektas atsirado dėl skolininko elgesio, privedančio prie bankroto paskelbimo, kuris buvo laikomas nukrypimu nuo tradiciškai priimtų socialinių moralinių normų. Pirma, nors tradicinės moralės normos reikalavo, kad asmuo veiktų sąžiningai visų kitų visuomenės narių atžvilgiu, bankroto procedūros buvo laikomos arba, kaip skolininko sukčiavimas kreditorių atžvilgiu arba kaip neapgalvotas dalies skolininkų nesilaikymas moralinės pareigos grąžinti savo skolas kreditoriams. Antra, bankroto procedūros buvo laikoma moraline deviacija (lot. *deviatio* — nukrypimas) nes į asmens kredito atsisakymą buvo žiūrima kaip į nemoralų elgesį. Tai yra, bankroto procedūros reiškė, kad skolininkas neatsakingai valdė savo asmeninius finansinius reikalus, gyvendamas ne pagal finansines galimybes ir suvartodamas kreditą savo reikmėms.⁴⁸

Galutinis istorinis įstatymuose įtvirtinto neigiamo bankroto suvokimo pasireiškimas yra drastiškos sankcijos numatytos nemokiems asmenims ir jų diskriminacija. Istoriškai buvo numatytos baudos konfiskuojant visą skolininko turtą, atsisakymas nuo konsorciumo su sutuoktiniu, įkalinimas ir mirtis. Senovės Indijos bankroto kodekse, kreditoriui pirmiausia buvo leidžiama prieš užmušant skolininką, nukirsti ranką, tada išdurti akis ir tik po to nužudyti.⁴⁹

Rusijoje bankrotas (nepajėgumas, rus. *nesostojatelnostj*) buvo aiškinamas kaip "... nepajėgumas įvykdyti kreditorių reikalavimų mokant už prekes (darbus, paslaugas), taip pat nepajėgumas įvykdyti mokesčių įsipareigojimų biudžeto ir ne biudžeto fondams, kai skolininko įsipareigojimai didesni nei jo turtas arba kai nepatenkinama balanso struktūra"⁵⁰. V. Mikuckienės teigimu „tipiškiausia šiuo požiūriu XIX a. pabaigos - XX a. pradžios tuometinės Rusijos mokslininkų G. F. Šeršenevičiaus, P. P. Citovičiaus, A. F. Trainino nuomonė. Jie teigė, jog bankrotas yra „neatsargus ar tyčinis nemokaus skolininko žalos padarymas kreditoriui, tiesiogiai turėjęs įtakos turto vertės sumažėjimui“.⁵¹

⁴⁷ BURDA, R. Privedimo prie bankroto kriminalistikos tyrimo modelis. *Jurisprudencija*, 1998, t. 9(1); p. 76

⁴⁸ EFRAT, R. The Evolution of Bankruptcy Stigma. [aplankyta 2016-12-07]. <<http://www.csun.edu/~re38791/pdfs/Evolution%20of%20Bankruptcy%20Stigma%20Article.pdf>> P. 367-369

⁴⁹ EFRAT, R. The Evolution of Bankruptcy Stigma. [aplankyta 2016-12-07]. <<http://www.csun.edu/~re38791/pdfs/Evolution%20of%20Bankruptcy%20Stigma%20Article.pdf>> P. 372

⁵⁰ BURDA, R. Privedimo prie bankroto kriminalistikos tyrimo modelis. *Jurisprudencija*, 1998, t. 9(1); p. 76

⁵¹ MIKUCKIENĖ, V. Bankroto proceso samprata. *Jurisprudencija*. 2008 7(109). P 34

Didžiausią įtaką teisiniam instituto vertinimui turi sąvokų „nemokumas“ ir „bankrotas“ turinys. Rusijos Federacijos įstatyme „Dėl nemokumo (bankroto)“⁵², kuris įsigaliojo 2002 m. gruodžio 1 d., bankrotas apibūdinamas kaip sąvokos „nemokumas“ sinonimas.⁵³ Taigi, šiuolaikinėje Rusijos teisėje „nemokumo“ ir „bankroto“ terminai laikomi sinonimais (išskyrus tyčinį bankrotą). Net pavadinime matyti, jog įstatymų leidėjas šiuos terminus tapatina. Galima teigti, jog bankroto teisinių santykių esmei atskleisti vartotini abu terminai „bankrotas“ ir „nemokumas“, tačiau jokių būdu jų netapatinant. Nemokumo procedūroms apibrėžti Rusijos įstatymuose numatyti terminai „nemokumas“ ir „bankrotas“, o „konkurso teisena“ (rus. *Конкурсное производство*) - tai viena iš bankroto procedūrų, taikoma skolininkui, kuris pripažintas bankrutavusiu. Taigi, konkursinis vykdymas vis dėlto turi būti laikomas baigiamąja bankroto proceso stadija.⁵⁴

Rusijos Federacijos 2002 m. spalio 26 d. įstatymas Nr. 17-FZ „Dėl nemokumo (bankroto)“ yra jau trečias įstatymas, nustatantis pagrindus juridiniam asmeniui pripažinti nemokiu (bankrutavusiu), taip pat tokio asmens likvidavimo procedūra o taip pat kreditorinių reikalavimų tenkinimo eilę.

Pirmasis toks įstatymas buvo 1992 m. lapkričio 19 d. Nr.3929-1 „Dėl įmonių nemokumo (bankroto)“,⁵⁵ kuris nustatė įmonių paskelbimo skolininku ir konkurso procedūros sąlygas ir tvarką, taip pat nustatė kreditorinių reikalavimų tenkinimo eilę. Kadangi šis įstatymas buvo rengiamas rinkos sąlygoms dar tada, kai tokių sąlygų praktiškai nebuvo, kaip ir nebuvo aktų, reglamentuojančių naujus ekonominius ir teisinius santykius, atsirado poreikis jo esminei peržiūrai. Tai buvo nurodyta priimant 1998 m. Federacinį įstatymą Nr. 6-FZ „Dėl nemokumo (bankroto)“⁵⁶ Šio įstatymo nuostatų įgyvendinimui buvo priimti du Federaciniai įstatymai: 1999 m. vasario 25 d. įstatymas Nr. N-40-FZ „Dėl kreditinių organizacijų nemokumo (bankroto)“⁵⁷ ir 1999 m. birželio 24 d. įstatymas Nr. 122-FZ „Dėl nemokumo (bankroto) ypatybių kuro - energetikos komplekso natūralių monopolijų subjektuose.“⁵⁸

⁵² Федеральный закон от 26 октября 2002 г. № 127-ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)». [aplankyta 2016-12-06.]. <http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_39331/>

⁵³ IVOŠKA, G. Nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai atskyrimas nuo panašių nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų. Teisė. 2003, Nr. 48. P. 107-108

⁵⁴ MIKUCKIENĖ, V. Bankroto proceso samprata. Jurisprudencija. 2008 7(109). P 34

⁵⁵ Федеральный закон от 19.11.1992 N 3929-1 "О несостоятельности (банкротстве) предприятий" [aplankyta 2016 12 02]. <http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_1250/>

⁵⁶ Федеральный закон от 08.01.1998 N 6-ФЗ "О несостоятельности (банкротстве)". [aplankyta 2016-12-04]. <http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_17408/>

⁵⁷ Федеральный закон "О несостоятельности (банкротстве) кредитных организаций" от 25.02.1999 N 40-ФЗ. [aplankyta 2016-12-04.]. <http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_22147/>

⁵⁸ Федеральный закон "Об особенностях несостоятельности (банкротства) субъектов естественных монополий топливно-энергетического комплекса" от 24.06.1999 N 122-ФЗ. [aplankyta 2016-12-04.]. <http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_23508/>

Savo ruožtu, šio įstatymo projekto autoriai pažymėjo, kad 1998 m. įstatymo taikymo praktiką išryškino nepakankamą atskirų asmenų, dalyvaujančių bankroto procedūroje, teisių gynimo praktiką, o taip pat problemas, leidžiančias naudotis nemokumo (bankroto) įstatymais šalinant konkurentus, vengiant mokesčių, taip pat nepagrįsto nuosavybės persikirstymo. Konkrečiai, buvo pabrėžtos šios aktualios nemokumo (bankroto) problemos:

- Skolininko ar skolininko steigėjų teisių pažeidimas – bankroto, pagrįsto fiktyviais dokumentais ar dėl nedidelės sumos, iškėlimas, neduodant galimybės skolininkui apmokėti tokių sumų, taip pat neduodant galimybės steigėjams taikyti sanavimo procedūrų, kontroliuojant kreditoriams jau esant iškeltai bankroto bylai.
- Mažųjų kreditorių teisių pažeidimas bankroto procedūroje ir silpna kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti užstatais, apsauga.
- Valstybės, kaip kreditorės mokesčių srityje, teisių pažeidimai;
- Neskaidri bankroto procedūra, nepakankamas jų reguliavimas, leidžiantis arbitražiniams valdytojams (rus. *арбитражным управляющим*) ir kitiems bankroto proceso dalyviams piktnaudžiauti teisėmis;
- Skolininko aktyvų išėmimas tam tikrų kreditorių naudai, naudojantis išorinio valdymo ir konkurso procedūromis;
- Arbitražinių valdytojų atsakomybės mechanizmo nebuvimas.

Nusikaltimai, numatantys atsakomybę už neteisėtas veikas, susijusias su bankroto (nemokumo) procedūra, reglamentuoti Rusijos baudžiamojo kodekso 195 – 197 str.

Rusijos BK 197 str. „Fiktyvus bankrotas“ suprantamas kaip juridinio asmens vadovo, steigėjo (dalyvio) ar privataus verslininko melagingo viešo paskelbimo „apie tokio juridinio asmens nemokumą, kaip ir individualaus verslininko nemokumą“, baudžiamoji atsakomybė tokiu atveju kils, jeigu bus padaryta didelė žala. Didelė žala pagal Rusijos BK yra suma viršijanti 1,5 mln. rublių (apie 22 000 eur.) (Rusijos BK 159 str. pastaba).

Ankstyvojoje Ispanijos teisėje bankroto reguliavime nebuvo taikomas kreditorių savipagalbos ir skolininko bei jo turto privačios kontrolės principas. Kreditoriai rėmėsi teismo galia. Įstatymas reguliavo skolininko turto teisinį režimą ir teisėjai privalėjo tinkamai nustatyti disponavimą juo ir pajamų paskirstymą. Buvo praktikuojamas teisinis bankrutuojančio asmens turto likvidavimas teismų sprendimais. Kas būdavo savavališkai

paimama iš skolininko, turėjo būti gražinama.⁵⁹ Ispanija perėmė vykdymo (lot. *cessio bonorum*) institutą iš romėnų teisės, bet teismas turėjo vienintelę ir išimtinę kontrolės ir valdymo teisę į skolininko turtą. Jei asmuo tapo nemokus, jis buvo įkalintas, kol jis neatliks *cessio*.⁶⁰

Šiuolaikiniame Ispanijos baudžiamajame kodekse⁶¹ šio pobūdžio nusikaltimai reglamentuoti XIII skyriaus „Nusikaltimai prieš nuosavybę ir socialinę-ekonominę santvarką“, 7 poskyryje „Dėl nusikalstamo nemokumo“, 257 – 261 Ispanijos baudžiamojo kodekso straipsniuose. 257 straipsnyje numatyti tyčiniai skolininko veiksmai, kurie nemokumo (bankroto) atveju nukreipti į skolų vengimą, įskaitant ekonomines darbuotojų teises, nepriklausomai nuo to, kas yra kreditorius, tais atvejais, jeigu „pasiskelbs bankrutuojančiu padarydamas žalą kreditoriams savo turto atžvilgiu“ (Ispanijos BK 257 str. 1 d. 1 p.) arba „atliks su turtu kokius nors veiksmus tuo pačiu tikslu arba šiais veiksmais sudarys tokias aplinkybes, kurios apsunkina, užtęsia arba užkerta kelią sekvestravimui arba sprendimo vykdymui, tame tarpe teismo, neteismo ar administracinio įpareigojimo, kurie vykdomi arba bus vykdomi“ (Ispanijos BK 257 str. 1 d. 2 p.).

Ispanijos BK 259 straipsnyje nustatyta skolininko atsakomybė už tai, kad jis būdamas bankroto procedūroje pagal pareiškimą dėl bankroto, atliks veiksmus su savo turtu „turėdamas pareigą mokėti vienam ar keliams kreditoriams, turintiems pirmumą arba ne turintiems, naudodamas turto likutį.“

Ispanijos BK 258 str. nustatyta atsakomybė, kada „Asmuo, kuris yra padaręs kokią nors nusikalstamą veiklą, kurios pasekmė yra išvengti kokios civilinės prievolės... disponuos savo turto ar sudarys sandorius, kuriais sumažins savo turto vertę, tuo tapdamas pilnai ar dalinai nemokiu.“

Toliau panagrinėsime Anglijos ir JAV bankroto įstatymų istorinę retrospektyvą.

Tradicinis neigiamas įvaizdis bankroto atveju taip pat galiojo ir kolonijinėje Amerikoje. Nemokūs skolininkai buvo suvokiami kaip nusikaltėliai ir vagys, bet dažniausiai kaip vergai ir priklausomi. Nors per pirmuosius kolonizacijos metus dauguma

---

⁵⁹ LEVINTHAL, L. E. The early history of bankruptcy law. University of Pennsylvania Law Review. [aplankyta 2016-12-07]

<http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=7663&context=penn_law_review> .P. 247

⁶⁰ LEVINTHAL, L. E. The early history of bankruptcy law. University of Pennsylvania Law Review. [aplankyta 2016-12-07]

<http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=7663&context=penn_law_review> .P. 247

⁶¹ Criminal Code of the Kingdom of Spain (1995, as of 2013) (English version). [aplankyta 2016 -12-07].: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>

įstatymo nuostatų buvo gana palankios skolininkams. Tačiau šis palankus požiūris greitai išnyko.⁶²

Pirmasis JAV bankroto įstatymas buvo priimtas 1800 metais, kuris buvo tiesiogiai nukopijuotas nuo galiojusios Anglijos įstatymo, todėl JAV bankroto įstatymai konceptualiai kilę iš šios teisinės sistemos, nors per istorinį laikotarpį įvyko daug pokyčių. Ankstyvoji Anglijos teisė buvo orientuota ginti kreditorių interesus, todėl nieko nestebino įkalinimai dėl bankrotų laikotarpiu nuo 1285 m. Prekybos statuto galiojimo iki Č. Dikenso laikų devyniolikto amžiaus viduryje. Anglijos teisė išsiskyrė savo neįturtumu skolininkams.⁶³

1542 m. karaliaujant Henrikui VIII, Anglijoje buvo priimtas pirmasis bankroto įstatymas, pavadintas. Jis traktavo bankrutuojančius asmenis tarsi nusikaltėlius ir suteikė kreditoriams papildomų teisių prieš skolininkus. 1570 m. buvo priimtas dar išsamesnis įstatymas, padėjęs esminius pagrindus visai Anglijos bankroto sistemai bei galiojęs iki Amerikos revoliucijos.⁶⁴

Taigi, Anglijoje XVI amžiuje, bankroto teisė traktavo bankrutuojančius asmenis kaip „nusikaltėlius“ (angl. offenders). Tuo tik buvo patvirtinta visuomenėje egzistuojanti asociacija tarp bankrutuojančių ir nusikaltėlių, kuri vis dar egzistuoja šiandien. Panašia prasme vartojami žodžiai ir Prancūzijoje, kai norima apibūdinti bankrutuojantį asmenį – jie pasižymi stipria panieka jų atžvilgiu. Žodžio „bankqueroute“ reikšmė prancūzų kalboje remiasi lotynišku žodžiu *fallere*, kuris reiškia

2 „apgauti, klaidinti, meluoti“. Be to, asmenys, kurie negali sumokėti savo skolų bankrutuojant prancūzų kalboje yra vadinami „deconfiture“, perkeltine prasme „konfūzas.“⁶⁵

Tik kreditoriai galėjo inicijuoti bankroto procedūrą. Atleidimas nuo skolų nebuvo galimas skolininkams, bankrotas sukčiaujant buvo baudžiamas įkaliniu. Kadangi nebuvo nustatyta laikotarpio per kurį bankrotas būdavo baigiamas, kreditoriai galėjo persekioti skolininką ir toliau, nepaisant to, kad jis jau neturėjo turto.⁶⁶

---

⁶² EFRAT, R. The Evolution of Bankruptcy Stigma. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.csun.edu/~re38791/pdfs/Evolution%20of%20Bankruptcy%20Stigma%20Article.pdf>> P. 374

⁶³ TABB, C.J. History of Bankruptcy Law. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.7

⁶⁴ TABB, C.J. History of Bankruptcy Law. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.8

⁶⁵ EFRAT, R. The Evolution of Bankruptcy Stigma. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.csun.edu/~re38791/pdfs/Evolution%20of%20Bankruptcy%20Stigma%20Article.pdf>> P. 371

⁶⁶ TABB, C.J. History of Bankruptcy Law. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. <<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.8

Anglijos bankroto įstatymai pasikeitė 1705 m. kai buvo įvestas atleidimo nuo skolų institutas, taikomas skolininkams bendradarbiaujantiems su kreditoriais. Jam netgi galėjo būti skiriamos ir tam tikros sumos iš bankroto procedūroje esančio turto, kurios priklausė nuo išmokamų kreditoriams sumų. Tačiau dar labiau sugriežtintas piktybinių skolininkų teisinis režimas, taikant mirties bausmę už piktybinį bankrotą, padarytą sukčiaujant. Aišku, šio teisės akto priėmimas nebuvo gailesčio išraiška skolininkams, bet vėl gi kreditorių interesų apsauga, siekiant įmanomai sumažinti galimus nuostolius ir išieškoti maksimalias skolos sumas, jeigu skolininkas norėjo atstatyti savo kreditingumą.⁶⁷

1732 m. Anglijos bankroto įstatymas priimtas tuo pat metu, kaip ir JAV Konstitucija. Pyrago ir bizūno metodas buvo pilnai įtvirtintas – atleidimas nuo skolų ir išmokos geranoriškiems skolininkams kartu su mirties bausme sukčiaujantiems. Skolininkams kaip išimtis taip pat buvo paliekama tam tikta turto dalis.⁶⁸

1732 m. Anglijos bankroto įstatymas ir buvo pagrindinis šaltinis JAV 1800 m. įstatymui, priimtam 11 metų po JAV Konstitucijos priėmimo. Vėl gi, iš esmės buvo ginami tik kreditorių interesai. Tik kreditorius galėjo inicijuoti bankroto procedūrą, bankrotas sukčiaujant buvo kriminalinis nusikaltimas, bet jau nebaudžiamas mirties bausme. Buvo teismo skiriami administratoriai, kurie prižiūrėjo procesą, galimas skolų nurašymas ir administratorius turėjo įtikinti teismą, kad skolininkas bendradarbiavo ir du trečdaliai kreditorių pagal skaičių ir pagal vertę tam pritarė. Skolininkas gaudavo tam tikras išmokas priklausomai nuo sumų, grąžinamų kreditoriams.⁶⁹

1841 metais po 1837 m. finansinės krizės ir panikos, Kongresas priėmė dar vieną Bankroto įstatymą. Pirmą kartą bankroto įstatymas leido skolininkui savanorišką bankrotą be kreditoriaus iniciatyvos. Tai buvo revoliucinis žingsnis bankroto teisėje. Faktiškai skolininkas galėjo kreiptis dėl bankroto ir nusirašyti skolas. Taip pat ne tik prekybininkas, o bet kuris asmuo galėjo būti pripažintas skolininku. Šį procesą kontroliuoti buvo pavesta JAV apygardos teismams.⁷⁰

1841 m. bankroto įstatymas JAV buvo labai konkretus ir trumpas – tik 17 straipsnių. Esminis pokytis buvo įstatymo nuostata leidžianti „visiems asmenims.. turintiems skolų“ kreiptis su prašymu „pagal šį įstatymą ir tuo būdu pasiskelbiantys negalinčiais išmokėti savo skolų... gali būti paskelbti bankrutavusiais šio įstatymo

---

⁶⁷ TABB, C.J. History of Bankruptcy Law. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. <<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.11

⁶⁸ TABB, C.J. History of Bankruptcy Law. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. <<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.12

⁶⁹ TABB, C.J. History of Bankruptcy Law [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. <<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.14

⁷⁰ HAYNES, D. Read more at Debtor's Prisons in British and U.S. History. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.thebalance.com/history-of-bankruptcy-in-the-united-states-316225>>

nustatyta tvarka“. Tačiau įstatymas neveikė taip kaip buvo sumanyta, nes tūkstančiams buvo nurašytos skolos, jų sugrąžinta kreditoriams mažai, administravimas buvo brangus. Tačiau šis įstatymas, atskyręs „bankroto“ ir „nemokumo“ sąvokas, buvo pirmasis, kurį galima pavadinti moderniu bankroto įstatymu.⁷¹ Jis buvo pakeistas 1843 m.

Po dar vienos finansinės panikos ir pilietinio karo JAV kongresas priėmė 1867 m. Bankroto įstatymą. Šis įstatymas buvo labai detalus ir reglamentavo daugelį situacijų bankroto srityje. Jis apėmė savanorišką ir priverstinį bankrotą.⁷² Taip pat buvo leidžiamas bet kurio asmens bankrotas, ne tik prekybininko. Įsteigta ir bankroto registrarų institucija, kuriuos paskirdavo Apygardos teismai. Tai ankstyvoji bankroto teisėjų forma. Šis įstatymas taip pat turėjo panašių trūkumų kaip ir ankstesnieji. Ir tik 1898 m. įstatymas, nors ir keistas daugelį kartų, galiojo ilgesnį laiką.⁷³

1978 m. Bankroto reformos įstatymas buvo pirmas išsamus teisės aktas, reglamentuojantis šią sritį po ilgesnio periodo. Taip vadinamas Bankroto kodeksas galioja JAV ir dabar su atitinkamais pakeitimais.⁷⁴ 1994 m. įgyvendinta bankroto įstatymų reforma.

Apibendrinant, užsienio šalių istorinius bankroto teisės aspektus, galime pastebėti, kad visa teisė vystėsi dviejų priešingų interesų – skolininko ir kreditoriaus – sankirtoje. O šiuolaikinėje teisėje, sąžiningas skolininkas yra labiau apsaugotas, nei senosios teisės laikais. Nesąžiningas skolininkas privalo patirti didesnius teisinius suvaržymus, įskaitant ir baudžiamąją atsakomybę.

---

⁷¹ TABB, C.J. History of Bankruptcy Law. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.18

⁷² TABB, C.J. History of Bankruptcy Law. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.19

⁷³ HAYNES, D. Read more at Debtor's Prisons in British and U.S. History. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.thebalance.com/history-of-bankruptcy-in-the-united-states-316225>>

⁷⁴ TABB, C.J. History of Bankruptcy Law. [aplankyta 2016 m. gruodžio 7 d.]. <<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.32

2. NUSIKALSTAMO BANKROTO SUDĖTIS

Nusikaltimo sudėtis – tai visuma požymių, apibūdinančių nusikalstamą veiką. Pati sąvoka „nusikaltimo sudėtis“ (*corpus delicti*) atsirado ne materialiojoje, bet procesinėje teisėje. Nusikalstamos sudėties sąvoka ilgą laiką buvo suprantama kaip turinti tik procesinę reikšmę. Pirmieji, pradėję detalizuoti nusikalstamos veikos sudėtį, kaip baudžiamosios teisės mokslo institutą, buvo vokiečių baudžiamosios teisės mokslo atstovai. Ilgą laiką nusikaltimo sudėties apibrėžime dominavo jo procesinė kilmė, dėl to nagrinėjant nusikaltimo sudėtį buvo apsiribojama tik objektyviaisiais požymiais eliminuojant subjektyviusius požymius. Netgi šiuo metu Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas neapibrėžia nusikaltimo sudėties sąvokos, tačiau nors ir neatskleidžiamas jos turinys, pasitelkdami baudžiamosios teisės teoriją, galime apibrėžti, kad nusikaltimo sudėtis yra tam tikrų požymių, apibūdinančių nusikalstamą veiką, visuma. Tai reiškia, kad turi būti tam tikri požymiai, pagal kuriuos galėtume vieną nusikaltimą atskirti nuo kito ir parinkus teisingą patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn.⁷⁵ Nusikalstamos veikos sudėtį sudaro objektyvieji ir subjektyvieji požymiai. Nors nusikalstamo bankroto sudėtis nėra plati palyginus su kitomis veikomis, tačiau apžvelgus jos objektyviusius ir subjektyviusius požymius, galime šią veiką atriboti nuo kitų nusikalstamų veikų.

Objektyviusius ir subjektyviusius požymius turi visi nusikaltimai. Jie yra itin svarbūs norint atriboti vieną nusikaltimą nuo kito ir pripažinti pavojingą veiką nusikaltimu. Objektyvieji ir subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai atskleidžia nusikalstamos veikos sudėtį.

2.1. Objektyvieji nusikalstamo bankroto požymiai

Objektyviaisiais požymiais laikomi tokie požymiai, kurie yra matomi iš išorės, nes kiekviena nusikalstama veika pasireiškia išoriškai – jeigu nebus išorinės raiškos, tai nebus ir nusikaltimo. Objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai dažniausiai būna aprašomi baudžiamojo kodekso specialiosios dalies dispozicijoje. Objektyvieji nusikaltimo požymiai svarbūs tuo, kad kuo aiškiau jie aprašyti, tuo tiksliau galima nustatyti nusikalstamą veiką, kurią atliko kaltinamasis. Per objektyviusius nusikaltimo požymius matome padarytą veiką, tos veikos pasėkmes/padarinius ir priežastinį ryšį.

---

⁷⁵ Abramavičius A, Čepas A, Baudžiamoji teisė antrasis papildytas leidimas -Vilnius: Eugrimas 1998m. 170 p.

Objektyvieji požymiai apibūdina objektą ir objektyviąją pusę, kurią sudaro veika, pasekmės, priežastinis ryšys ir kitas nusikaltimo padarymo aplinkybės.

2.1.1. Objektas

Bendriausia prasme objektas yra tai, į ką yra kėsiamasi nusikalstama veika. Vienas svarbesnių veiksmų, kuris nulemia žmogaus poelgio pavojingumą ir baudžiamąjį teisinį jo vertinimą yra vertybės arba gėriai, kuriems šis poelgis daro žalą ar kelia pavojų.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 209 straipsnyje įtvirtina veika – nusikalstamas bankrotas – turi pagrindinį ir papildomą objektą. Pagrindinis nusikalstamo bankroto objektas yra kreditorių turtiniai interesai. Dar kitaip sakant yra pažeidžiama verslo tvarka. Blogai valdant įmonę privedama prie jos bankroto. O papildomu objektu reiktų laikyti finansų sistemą, kuri yra taip pat pažeidžiama šiuo nusikaltimu. Bankroto atveju nukentčia ne tik pati verslo tvarka ar įmonė. Įmonei bankrutavus įmonės darbuotojai lieka be darbo, kartais ir be atlygio už jį. Tokiu atveju yra naudojamos lėšos iš valstybės biudžeto. Nukentčia ne tik darbuotojai, bet ir kitos įmonės, kurios buvo susijusios su bankrutavusia įmone, pavyzdžiui, jeigu laiku neatsiskaito už prekes arba iš viso neatsiskaito gali nukentėti ar bankrutuoti ir kita įmonė.

2.1.2. Objektyvioji pusė

Objektyvioji nusikaltimo pusė – tai išorinė pavojingo kėsimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimo pusė.⁷⁶ Objektyviąją nusikaltimo pusę sudaro: pavojinga veika, nusikalstamos pasekmės, priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių pasekmių, nusikaltimo padarymo laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės. Būtinasis požymis yra veika.

Nusikalstamo bankroto atveju objektyviąją pusę atskleisime per tokius požymius: veiką, dvejopo pobūdžio padarinius, priežastinį ryšį.

Veika. Nusikalstamas bankrotas kaip veika pasireiškia blogu įmonės valdymu. Blogu įmonės valdymu laikomas ūkinės, komercinės ar finansinės veiklos vykdymas pažeidžiant elementarius protingam ir rūpestingam šeimininkui keliamus reikalavimus, kai tokia veikla sąlygoja kaltininko įmonės visišką nemokumą ir turimo turto praradimą,

---

⁷⁶ Abramavičius A, Čepas, Baudžiamoji teisė antrasis papildytas leidimas -Vilnius: Eugrimas 1998m. 170 p.

tu sukeliant pavojų kreditorių turtiniams interesams.⁷⁷ Blogai valdo tas, kuris blogai organizuoja įmonės darbą, atleidžia kvalifikuotus ir priima nekvalifikuotus darbuotojus. Blogas įmonės valdymas gali pasireikšti veikimu ir neveikimu. Sunku pasakyti, kaip reikia tinkamai šioje situacijoje įvertinti sąmoningą blogą įmonės valdymą. Baudžiamasis kodeksas detaliau nieko nekonkretina ir neatskleidžia, kokiais konkrečiais veiksmais blogas sąmoningas valdymas priveda įmonę prie bankroto. Todėl būtina plačiau panagrinėti, kas yra „sąmoningas blogas įmonės valdymas.“

Galima paminėti, kad kai kurių valstybių (JAV, Prancūzijos, Didžiosios Britanijos) baudžiamuosiuose įstatymuose konkrečiai įvardijami nusikalstamo bankroto objektyvieji veikos požymiai. Pavyzdžiui, Prancūzijos įstatyme išvardijami tokie veiksmai, kaip turto slėpimas, turto iššvaistymas, įmonės skolų apgaulingas padengimas, fiktyvus apskaitos tvarkymas, dokumentų slėpimas, nemokios įmonės turto naudojimas asmeniniams tikslams ir t.t.⁷⁸

JAV baudžiamajame įstatyme nusikalstamo bankroto objektyvioji pusė yra apibūdina taip:

1. Sąmoningai arba apgaulės būdu nuslepia nuosavybę, priklausančią skolininko turtui.
2. Sąmoningai arba apgaulės būdu duoda melagingą priesaiką ar pranešimą;
3. Sąmoningai arba apgaulės būdu klaidingai deklaruoja, pasižymi, patvirtina, remdamasis melagingais ludijimais, duoda klaidingus parodymus;
4. Sąmoningai arba apgaulės būdu pateikia melagingus parodymus kaip įrodymą, susijusius su skolininko turtu asmeniškai arba kaip advokatas;
5. Sąmoningai arba apgaulės būdu įgyja esminę nuosavybės dalį iš skolininko;
6. Sąmoningai arba apgaulės būdu įgyja, gauna, siūlo ar stengiasi įgyti pinigų ar nuosavybės, atlyginimą, kompensaciją, atlygį;
7. Sąmoningai arba apgaulės būdu perleidžia arba nuslepia bet kurią nuosavybę;
8. Sąmoningai arba apgaulės būdu nuslepia nuo saugotojo, patikėtinio, teismo pareigūno ar kito oficialaus teismo asmens ar Jungtinių Valstijų patikėtinio, turinčio teisę į jo nuosavybę, bet kurią rašytinę informaciją.⁷⁹

Vokietijos baudžiamasis kodeksas objektyviają nusikalstamo bankroto pusę apibūdina taip pat gana tiksliai :

---

⁷⁷ A.Abramavičius ir kt. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009),p.503.

⁷⁸ Prancūzijos baudžiamasis įstatymas: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>[aplankyta 2016 12 04]

⁷⁹ Jungtinių Amerikos valstijų baudžiamasis kodeksas: <<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18>> [aplankyta 2016 12 04]

1. Paslėpė ar bet koku kitu priešingu nusistovėjusiems verslo standartams būdu sunaikino turto dalis, kurios bankroto proceso metu priklausytų įmonės aktyvams.
2. Priešingu nusistovėjusiems verslo standartams būdu sudarė nuostolingą sandorį, ar investavo į pernelyg rizikingą projektą, ar eikvojo įmonės lėšas, ar tapo nemokus dėl lošimo sandorių.
3. Gavo prekes ar vertybinius popierius kredito sutartimi ir pardavė, ar kitaip perleido šiuos daiktus žemesne negu jų nominali vertė.
4. Veikė be įgaliojimų arba pripažino tariamas teises.
5. Neišsaugojo finansinės apskaitos dokumentų, kuriuos pagal įstatymą turėjo saugoti, ar klastojo dokumentų turinį, jeigu tyrimas dėl įmonės turto gali būti apsunkintas.
6. Paslėpė arba sugadino finansinės apskaitos dokumentus, ar kitus buhalterinius dokumentus, jeigu tyrimas dėl įmonės turto gali būti apsunkintas.⁸⁰

Austrijos Baudžiamojo kodekso 156 straipsnis objektyviają pusę apibrėžia taip:

1. Slepia, perduoda kitiems, perduoda ar žaloja savo turto dalį.
2. Patenkina arba patvirtina kito asmens pateiktą suklastotą dokumentą apie jo turimus įsipareigojimus.
3. Kitais būdais tikrai ar apgaulingai stengiasi įtikinti, kad mažina savo turtą.⁸¹

Tiek JAV, tiek Vokietijoje nusikalstamo bankroto veikos yra formalios. Tai reiškia, kad veika pripažįstama nusikalstama nuo jos padarymo momento.

Lietuvos teismų praktika nusikalstamą bankrotą aiškina kaip neefektyvų, nerentabilų, nuostolingą ūkininkavimą, kurio padariniai yra nuostoliai, konkurencingumo sumažėjimas, nemokumas.

Vienoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje buvo konstatuotas sąmoningas blogas įmonės valdymas, pasireiškęs piniginių lėšų neapskaitymu įmonės pajamose, sutarčių su tiekėjais dėl prekių tiekimo nesudarinijimu. Individualios įmonės savininkas, norėdamas atsikratyti visų įsipareigojimų, perleido turtą naujai įsteigtai įmonei, tuo tarpu senajai palikdamas vien skolas.⁸²

Dar galime paminėti ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtą bylą Nr. 2K-576/2011, kurioje vadovas taip pat buvo nuteistas už blogą įmonės valdymą, o būtent: E. K. nuteistas už tai, kad, būdamas UAB „S.-1.“ direktorius, atlikdamas bendrovės valdymo funkcijas, S. M., vieninteliui akcininkui duodant jam nurodymus ir taip padedant jam

⁸⁰ Vokietijos baudžiamasis kodeksas: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [aplankyta 2016-12-04]

⁸¹ Austrijos baudžiamasis kodeksas: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [aplankyta 2016-12-04]

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr.2K-358/2014

atlikti nusikalstamą veiką, apgaule vengė atsiskaityti už gautas iš UAB „Vildaiva ir ko“ prekes, t. y. UAB „S.-I.“ ir UAB „Vildaiva ir ko“ 2006 m. kovo 1 d. sudarius sutartį Nr. 06/03/01/01, pagal kurią UAB „S.-I.“ įsipareigojo iš UAB „Vildaiva ir ko“ pirkti stiklo paketus ir už prekes atsiskaityti per 30 kalendorinių dienų nuo PVM sąskaitų faktūrų gavimo, pažeidė šios sutarties 8.2 punktą ir vengė privalomų įmokų – atsiskaityti už gautus stiklo paketus, nors UAB „S.-I.“ buvo moki ir turimu turtu galėjo užtikrinti atliktą laikui ir visišką atsikaitymą, tačiau avanso pinigų nenaudojo atsiskaitymams, o panaudojo kitiems tikslams, ir dėl to UAB „Vildaiva ir ko“ nuo 2006 m. gruodžio 21 d. iki 2007 m. balandžio 4 d. patyrė 124 295,10 Lt turtinę žalą.⁸³

2001 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarime Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje“ nurodyta, kad sąmoningas blogas jos valdymas, gali reikštis iš to, kad: – įmonės vadovai akivaizdžiai blogai organizavo įmonės darbą arba apskritai jo neorganizavo; – buvo sudarinėjami nuostolingi įmonei sandoriai (pasirašinėjamos sutartys prekėms įgyti ar paskoloms paimti, prievolių įvykdymas užtikrinamas laidavimu ar garantija, prisiimami kitokie finansiniai įsipareigojimai), žinant, kad įmonė negalės tų sandorių įvykdyti (sumokėti už gautas prekes ar grąžinti paimtų paskolų, atsakyti pagal laidavimo ar garantijos sutartis ir pan.);– akivaizdžiai gresiant bankrotui buvo paslėptas, iššvaistytas, perleistas kitiems asmenims turtas, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti.”⁸⁴

Kasacinis teismas nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014 pasisakė, kad blogas įmonės valdymas gali pasireikšti tiek aktyviais veiksmais, tiek ir neveikimu. Tai gali būti per didelis išlaidumas, kai kaltininkui valdant įmonę, išlaidos viršija pajamas, rizikingų finansinių operacijų atlikimas ar sąmoningas įmonės veiklos neplėtojimas, piktybinis sutarčių nevykdymas, dėl kurio prarandamos prekių ar paslaugų rinkos.

Pasak O. Fedosiuk nepagrįstai dideli atlyginimai ir lengvatos darbuotojams taip pat gali reikšti blogą įmonės valdymą.⁸⁵

Išanalizavus egzistuojančią teismų praktiką galima išskirti tokias dažniausiai pasitaikančias blogo įmonės valdymo veikas:

- Per didelis išlaidavimas, kai kaltininkas išleidžia žymiai daugiau nei gauna pajamų, tokiu būdu blogina įmonės finansinę padėtį;
- Sąmoningai atlieka rizikingas operacijas, dėl kurių susiduriama su didele turtinių nuostolių rizika;

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2011.

⁸⁴ 2001 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Lietuvos senato nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje“.

⁸⁵ O.Fedosiuk „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“

- Sąmoningai neplėtojama įmonės veikla, nevykdomos sutartys.

Padariniai. Nusikalstamos veikos padariniai BK 209 str. apibrėžiami žodžiais „dėl to padarė didelės turtinės žalos kreditoriams“. Nusikalstamo bankroto atveju reiktų išskirti ir dar vieną nusikalstamo bankroto padarinį - tai yra patį įmonės bankrotą. Tai reiškia, nusikalstamo bankroto atveju turime dvejopo pobūdžio padarinius: bankrotą ir didelę žalą.

Nusikalstamo bankroto sudėtis reikalauja turtinės žalos padarymo bent dviem asmenims, o žalos dydis turi viršyti bent 150 MGL.⁸⁶ Remiantis LR BK 212 str. didele verte pripažįstamas turtas, kurio vertė viršija 150 MGL.⁸⁷ Minimalus gyvenimo lygis (MGL) dar kitaip vadinamas bazine socialine išmoka yra valstybės nustatomas statistinis rodiklis, apskaičiuojamas kaip vieno asmens piniginių pajamų suma, kuri turėtų garantuoti minimalų socialiai priimtina poreikių patenkinimo lygį, atitinkantį organizmo maisto poreikius pagal fiziologines normas, taip pat minimalius drabužių, avalynės, baldų, ūkinių, sanitarijos ir higienos reikmenų, buto, komunalinių, buitinių, transporto, ryšių, kultūros ir švietimo paslaugų poreikius. MGL skaičiuojamas taikant prekių ir paslaugų krepšelio principą.⁸⁸

2014 m. rugsėjo 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu dėl bazinės socialinės išmokos patvirtinimo buvo nustatyta, kad nuo 2015 m. sausio 1 d. bazinės socialinės išmokos, kitaip vadinamos minimaliu gyvenimo lygiu (MGL), dydis yra 38 Eur. Tai reiškia, kad nusikalstamo bankroto atveju žalos lygis turi viršyti 5700 EUR.

Be padarinių, būtinas nusikalstamo bankroto sudėties požymis yra priežastinis ryšys. Priežastinis ryšys. tai santykis tarp veikos ir nusikalstamų pasekmių, kuriam esant veika sukelia ir nulemia nusikalstamas pasekmes. Nusikalstamam bankrotui būdingas priežastinis ryšys tarp įmonės blogo valdymo ir įmonės bankroto. Tai reiškia, kad dėl blogo įmonės valdymo, įmonė bankrutuoja. O kartu su įmonės bankrotu nukenti ir kiti asmenys: darbuotojai, vadovas, vadovo artimieji. Darbuotojai negauna atlyginimo, nes bankrutuojanti įmonė dažniausiai nebeturi iš ko jo išmokėti. Taip pat turi būti priežastinis ryšys tarp įmonės bankroto ir didelės turtinės žalos kreditoriams, kitaip sakant žala kreditoriams turi būti kilusi būtent dėl įmonės bankroto, susijusio su blogu jos valdymu.

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014⁸⁹ nurodo, kad „priežastingumas šiame nusikaltime reiškia, kad bankrotą ir atitinkamą žalą kreditoriams nulėmė būtent blogas įmonės valdymas, o ne objektyvios aplinkybės, <...> šioje baudžiamojoje byloje teismų

⁸⁶ A. Abramavičius ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (Vilnius, VĮ Registrų centras, 2009), p. 503.

⁸⁷ LR Baudžiamasis kodeksas, Žin (2000, Nr. 89-2741) 212 str.

⁸⁸ <http://zodynas.vz.lt/Minimalusis-gyvenimo-lygis-MGL> [aplankyta 2016 12 02]

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014.

visiškai pagrįstai nustatyta, kad A. J., būdamas individualios įmonės savininku, sąmoningai blogai valdė A. J. individualią įmonę. Blogas įmonės valdymas pasireiškė akivaizdžiai nenaudingų ir įmonės tikslams prieštaraujančių sutarčių sudarinėjimu (statybos rangos, negyvenamųjų patalpų nuomos, panaudos sutarčių); baldų tiekėjams gražinimo neužtikrinimu; asmeniniu įmonės lėšų skolinimusi ir jų negražinimu; piniginių lėšų neapskaitymu įmonės pajamose; sutarčių su tiekėjais dėl prekių tiekimo nesudarinėjimu. Blogas įmonės valdymas buvo akivaizdus ir vėliau, verslą perkėlus iš A. J. individualios įmonės į UAB „J“, kurio vadovu buvo tas pats A. J.: nebuvo iš tiekėjų perkamos prekės, būtinos įmonės veiklai vykdyti; buvo atleisti įmonės darbuotojai, kurių tik dalis perėjo į UAB „J“; be prekybinio antkainio buvo parduodami baldai; neapskaitomi įmonės pajamose pirkėjų sumokėti pinigai. Dėl tokių A. J. individualios įmonės blogo valdymo veiksmų kreditoriams buvo padaryta didelė 806 659 Lt turtinė žala, <...> Šioje baudžiamojoje byloje nusikalstamas bankrotas atsirado ne dėl įmonės veiklos (verslo) rizikos, bet dėl sąmoningos asmens veiklos, siekiant būtent tokio rezultato. Akivaizdu, kad A. J. tiesiog neefektyviai naudojo bendrovės veiklos metu sukauptą turtą.“ Būtent dėl sąmoningai blogo įmonės valdymo, o ne dėl kitų priežasčių, buvo įvykdytas nusikalstamas bankrotas, ko pasekoje atsirado didelė turtinė žala kreditoriams.

2.2. Subjektyvieji nusikalstamo bankroto požymiai

Subjektyvieji požymiai- tai požymiai ,kurie apibūdina vidinę žmogaus būseną- psichiką,elgesį. Subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai yra subjektyvusis asmens baudžiamosios atsaomybės pagrindas.

2.2.1. Subjektas

Nusikalstamo bankroto subjektu gali būti pakaltinamas, sulaukęs 16 metų amžiaus fizinis asmuo, kuris įstatymo, sutarties ar administracinio akto pagrindu valdė įmonę. Tai gali būti personalinių įmonių savininkai, ūkinių bendrijų valdytojai, AB ar UAB administracijos vadovai.⁹⁰ Įstatymas numato, kad už nusikalstamą bankrotą gali atsakyti tik įmonės vadovas. Kaip apibrėžiama LR Akcinių benrodvių įstatyme, bendrovės

---

⁹⁰ A.Abramavičius ir kt. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009),p.503.

vadovas –tai vienasmenis valdymo organas, kurį turi turėti įmonė.⁹¹ Tačiau iš šio apibrėžimo dar negalime konkrečiai atskleisti kas yra įmonės vadovas. Antai J.Kiršienės ir A. Tikniūtės moksliniame tyrime nustatyta, kad „bendrovės valdymo organu galime laikyti asmenį, kuriam buvo deleguota kontrolė, arba bent didžioji dalis jos.“⁹² Tai reiškia, kad jeigu įmonės vadovas bus įgaliojęs kitą asmenį (įmonės darbuotoją) atlikti tam tikrus veiksmus vistiek bus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Tačiau reiktų paanalizuoti ir atvejį apie valdybos atsakomybę. Joks įstatymas nenurodo konkrečios atsakomybės valdybai už nusikalstamą bankrotą, tačiau paanalizavus LR Akcinių bendrovių įstatymą, galima teigti, kad baudžiamoji atsakomybė turėtų kilti visiems atsakingiems asmenims. Kadangi valdyba priima sprendimus kartu ir kartu už juos atsako tai reiškia, kad atsakomybė kils visiems priėmusiems sprendimą. Darbo autorės nuomone tokiu atveju baudžiamoji atsakomybė kiltų ir kaip bendrininkams pagal LR BK 24 str.

Vilniaus apygardos teismo nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. 2-824-943/2015 pažymėta, kad fizinis asmuo, būdamas bankrutuojančios įmonės vadovu, turi būti ypatingai atidus ir rūpestingas, veikti išimtinai įmonės interesais, vengti žalos darymo įmonės kreditoriams, tinkamai ir sąžiningai atlikti kitas bendrovės vadovui priskirtas pareigas. Akivaizdu, kad bendrovės vadovas, matydamas, jog įmonė turi didelių finansinių sunkumų, elgėsi neapdairiai ir nepasisydamas kreditorių interesų perleido verslą už itin mažą kainą, žymiai pabloginant įmonės finansinę būklę. Tai reiškia, kad tik nuo įmonės vadovo priklauso įmonės finansinė būklė, jis valdo įmonę ir atsako už visus atliktus veiksmus. Dėl to yra pagrindas baudžiamojon atsakomybėn traukti netinkamai atlikusį savo pareigas subjektą.

Pavyzdžiui, Lenkijoje už nusikalstamą ir tyčinį bankrotą gali atsakyti ne tik vienas įmonės vadovas, bet ir administracijos valdyba. „Dėl šių neteisėtų veikų atsakoma (subjektai – įmonės direktorius, faktiškai įmonei vadovaujantys asmenys, administracijos valdyba) pagal Baudžiamąjį ir Civilinį kodeksus.“⁹³

2.2.2. Subjektyvioji nusikaltimo pusė

Vienas pagrindinių subjektyviosios pusės požymių yra kaltė. Kaltė - tai asmens psichinis santykis su daroma pavojinga veika (veikimu arba neveikimu) ir pasekmėmis.

---

⁹¹ LR Akcinių bendrovių įstatymas, Žin. (2000, Nr. 64-1914), 19 str., 37 str.

⁹² Julija Kiršienė, Agnė Tikniūtė „Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso funkcija? Jurisprudencija (2004, Nr. 47) p.38

⁹³ Tyčinių bankrotų apžvalga. 2010. Vilnius. p.14. <http://www.bankrotodep.lt> [aplankyta 2016 12 04]

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas išskiria dvi kaltės formas - tyčią ir neatsargumą. Nusikalstamas bankrotas gali būti padaromas tiesiogine arba netiesiogine tyčia. Tiesiogine tyčia laikomas toks nusikaltimo padarymas, kai jį padaręs asmuo supranta, jog padarė visuomei pavojingą nusikalstamą veiką ir numatė to pasekmes. Netiesiogine tyčia - kuomet nenorėjo tokių padarinių, tačiau sąmoningai leido jiems atsirasti.

Įrodinėjant kaltės klausimą turi būti nustatyta, kad asmuo, turintis teisę valdyti įmonę, veikė tyčia - suprato, kad blogai valdo įmonę, numatė bankroto ir žalos kreditoriams atsiradimo galimybę ir šių padarinių norėjo ir leido jiems atsirasti, arba nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti.

Kaltės požymis yra įtvirtintas ne tik Lietuvos, bet ir užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose. Pavyzdžiui, nagrinėjant nusikalstamo bankroto turinį JAV matyti, kad taip pat privaloma įrodyti asmens tyčią. Be to, iš maždaug 1,5 milijonų per metus užregistruotų pranešimų apie bankrotą - mažiausiai dešimtyje procentų yra užfiksuojama apgaulė (tyčia).⁹⁴

Tyčios įrodinėjimas nusikalstamo bankroto atveju yra gana sudėtingas, kadangi visada galimi argumentai, kad bankrotą sukėlė ne asmens sąmoningas ir blogas įmonės valdymas, bet nepasiteisinusi rizika, kuomet buvo tikėtasi gerų ir teigiamų rezultatų, tačiau jų nepavykta pasiekti. Tokiais atvejais tyčiai įrodyti padeda faktai apie įmonės vadovo nusikalstamą veiką - turto iššvaistymą ar pasisavinimą, paskolos ar kredito panaudojimą ne pagal paskirtį, sukčiavimą, apgaulingą apskaitą ir pan.⁹⁵

Pavyzdžiui, jeigu kokios nors uždarnosios akcinės bendrovės direktorius priima uždarajai akcinei bendrovei finansinę padėtį apsunkinančius sprendimus, kai įmonės finansinė padėtis sudėtinga, negali suvokti, kad savo veika kelia pavojų kreditorių interesams gauti savo turtinių reikalavimų patenkinimą už įmonei suteiktą turtą, prekes, paslaugas, jis taip pat numato, kad dėl jo veikos gali kilti didelė turtinė žala kreditoriams ir tokių padarinių nori, tai yra veikia tiesiogine tyčia.

Analizuojant nusikalstamo bankroto požymius ir teismų praktiką, galima teigti, kad dauguma atvejų nusikaltimas padaromas tiesiogine tyčia, tačiau yra pasitaikę atvejų, kuomet nusikaltimas padarytas ir netiesiogine tyčia. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo baudžiamojoje byloje buvo nustatyta, kad kaltinamoji suprato, jog valdė įmonę pažeisdama elementarius „protingam ir rūpestingam šeiminkui keliamus reikalavimus ir

---

⁹⁴ Stephanie Wickouski, Defending the bankruptcy criminal: a primer, (California Bankruptcy Journal, 2000), p. 44.

⁹⁵ GUTAUSKAS A, ir kiti., Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014) p.145

tuo nulėmė įmonės bankrotą, numatė, jog dėl savo įmonės bankroto kreditoriams atsirast ar gali atsirasti turtinė žala, nors ir nenorėjo tokių padarinių, bet leido jiems atsirasti.⁹⁶

Svarbu atskleisti tyčios turinį. Būtina išsiaiškinti, ar asmuo asmeniškai buvo suinteresuotas veikti tiesiogine tyčia ir privesti įmonę prie bankroto.

Kai kuriose valstybėse už nusikalstamą bankrotą baudžiama ir esant neatsargumui. Pavyzdžiui, Vokietijoje yra baudžiama už didelį kaltininko neatsargumą. Nei Lietuvoje nei kitose užsienio šalyse tokio reglamentavimo nėra. Vokietijos baudžiamojo kodekso 283 str. Taip apibrėžia neatsargumą:

1. Pirmoje dalyje numatytus veiksmus padarė neatsargia kaltės forma, aplaidžiai suvokė atsakomybę ir dėl to tapo nemokus ar;

2. antroje dalyje numatytus veiksmus sukėlė nemokumo būseną, veikdamas dideliu neatsargumu- baudžiamas laisvės atėmimu iki dvejų metų arba bauda.⁹⁷

3. NUSIKALSTAMO BANKROTO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ PANAŠIŲ VEIKŲ

Nusikalstamas bankrotas yra priskiriamas prie nusikalstimų ir baudžiamųjų nusizengimų ekonomikai ir verslo tvarkai ir yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXXI skyriuje. Be nusikalstamo bankroto, šiame skyriuje įtvirtintas skolininko nesąžiningumas (LR BK 208 str.), kurį būtina atskirti nuo nusikalstamo bankroto. Kituose baudžiamojo kodekso skyriuose yra įtvirtintos kitos veikos, turinčios panašių požymių su nusikalstamu bankrotu, todėl būtina šias veikas atriboti vieną nuo kitos.

Taigi šiame darbo skyriuje analizuojamas nusikalstamo bankroto atribojimas nuo skolininko nesąžiningumo (LR BK 208 str.), nuo sukčiavimo (LR BK 182 str.), nuo turto pasisavinimo, turto iššvaistymo (LR BK 183-184 str.), nuo dokumentų klastojimo (LR BK 300 str.).

3.1. Nusikalstamo bankroto atribojimas nuo skolininko nesąžiningumo

Skolininko nesąžiningumas įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 208 straipsnyje, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už tai, kad dėl sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas

⁹⁶ Kauno apygardos teismo 2010 m. birželio 30 d. nuosprendis byloje Nr.1-94-245/2010

⁹⁷ Vokietijos Baudžiamasis kodeksas: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [aplankyta 2016 12 04]

galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų asmuo patenkino tik vieno ar keleto iš jų reikalavimus arba užtikrino vieno ar kelių kreditorių reikalavimus ir dėl to padarė turtinės žalos likusiems kreditoriams.

Skolininko nesąžiningumo objektas - kreditorių interesai, taip pat pažeidžiami sąžiningo ūkininkavimo principai. Tai pasireiškia tuo, kad skolininkas elgdamasis nesąžiningai apgauna kreditorius, kurie juo pasitikėjo, dėl tokių veiksmų padaroma didelė žala.⁹⁸

Veika pasireiškia vieno ar keleto pasirinktų kreditorių patenkinimu arba užtikrinimu.

Dėl skolininko nesąžiningumo subjekto pasisakyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio – gruodžio mėn. aktualijose -: „Tas, kas dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų patenkino tik vieno ar keleto iš jų reikalavimus arba užtikrino vieno ar kelių kreditorių reikalavimus ir dėl to padarė turtinės žalos likusiems kreditoriams...“. Taigi šio nusikaltimo subjektas yra fizinis asmuo, turintis specialius požymius: individualios įmonės savininkas, įmonės (AB, UAB ir kt.) vadovas ar asmuo pagal einamas pareigas įmonėje turintis teisę ir galimybę disponuoti įmonės, kuriai dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai gresia bankrotas, turtu, kuris jį perleidžia vienam ar keletui kreditorių, taip padarydamas turtinę žalą likusiems kreditoriams.⁹⁹

Pagrindinis skirtumas nuo nusikalstamo bankroto yra tas, kad LR BK 208 str. įtvirtinta veika jau turi realią bankroto grėsmę, sunkią ekonominę padėtį, kuri gali būti paaiškinama kaip neturėjimas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų. Sunki ekonominė padėtis gali būti paaiškinama kaip padėtis, kai įmonė dar nepraradusi mokumo, tačiau ekonominiai jos rodikliai rodo, kad bankrotas neišvengiamas. Neturėjimas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimus kaip aplinkybė natūraliai išplaukia iš sunkios įmonės būklės ir nemokumo. Bankroto grėsmę galime suprasti kaip didelę tikimybę, kad dėl įmonės nemokumo ar sunkios įmonės padėties bus pradėtos bankroto procedūros. Todėl yra pasirenkami keli kreditoriai su kuriais atsiskaitoma. Kitaip sakant, veika pasireiškia favoritizmu vieno ar kelių kreditorių atžvilgiu ir skolininko nesąžiningumu, susijusiu su savo turto neteisėtu perleidimu ar

---

⁹⁸ AMBRAMAVIČIUS, A., *et.al.*, *Baudžiamoji teisė*. Specialioji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 416-417.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 10 d. nutartis byloje Nr. 2K-7-181-895/2015

bankrutuojančios įmonės menkinimu, tuo padarant turtinę žalą kreditoriams. Nusikaltimo pagrindiniu padariniu laikoma turtinė žala kreditoriams - žala likusiems kreditoriams pasireiškia kaip negautos pajamos, tenkinant kreditorių interesus iš bankrutuojančios įmonės turto. Pagal įstatymą žalą patirti turi mažiausiai du kreditoriai, kitaip veika neturi nusikaltimo požymių. Įstatymo leidėjas priešingai nei nusikalstamo bankroto atveju sukčiavimo nusikaltime nenurodo, kokio dydžio žala turėtų būti padaroma.

Vertinant tai, kad komentuojamas straipsnis ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 212 straipsnis nenurodo, kokio dydžio žalos padarymas kreditoriams laikytinas nusikaltimu, reikia atsižvelgti į Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 209 straipsnio sudėtyje įtvirtiną didelę turtinę žalą, iš kurios galime padaryti išvadą, jog ir už šių nusikalstamų veikų padarymą baudžiamoji atsakomybė kyla, kai kreditoriams padarytas turtinės žalos dydis pinigine išraiška viršija 150 MGL.

Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamojoje byloje Nr.2K-411/2009 teismas pabrėžė, kad baudžiamoji atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 208 straipsnį atsiranda tada, kai skolininkas pavojingas veikas padaro patekęs į sunkią ekonominę padėtį, esant nemokumui, akivaizdžiai gresiant bankrotui dėl to padarius turtinės žalos likusiems kreditoriams t. y. turtinės žalos dydis pinigine išraiška viršijo 150 MGL dydžio sumą.¹⁰⁰ Taigi, remiantis Baudžiamojo kodekso komentaru ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimu galima teigti, kad jeigu kreditoriams padaryta turtinė žala neviršija 150 MGL, baudžiamoji atsakomybė neatsiranda, o asmuo atlikęs LR BK 208 str. numatytas veikas gali būti patrauktas civilinėn atsakomybėn. Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-223/2012 kasacinės instancijos teismas, aiškindamas sukčiavimo atveju numatytus nusikalstamus padarinius, kategoriškai neapibrėžia, kad visuomet turtinės žalos dydis pinigine išraiška viršija 150 MGL. Teigiama, kad LR BK 208 straipsnio 1 dalyje numatyti padariniai – turtinė žala (didelės žalos požymis nenurodytas), o BK 212 straipsnio 1 dalyje pateiktas didelės žalos dydžio išaiškinimas (tokia žala yra tada, kai ji viršija 150 MGL sumą). Vadinasi, teismas, esant kaltinime nurodytai faktinei žalos dydžio aplinkybei, gali daryti teisinis išvadas dėl BK 208 straipsnio numatytų padarinių buvimo.

Kadangi minimali žala Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 208 straipsnyje kaip būtinas šio nusikaltimo požymis nėra įtvirtintas, remiantis lingvistiniu teisės aiškinimo būdu, pagal minėtą straipsnį turtinės žalos padarymo fakto turėtų užtekti padarinių požymiui inkriminuoti. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas 2006 m. kovo mėn. 28 d. nutarime pabrėžė, kad šis teisės aiškinimo metodas yra pagrįstas ir šio

---

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 3d. nutartis byloje Nr. 2K-411/2009

metodo svarbos negalima paneigti¹⁰¹. Tačiau yra pažymėta, kad taikant šį metodą būtina taikyti ir kitus teisės aiškimo metodus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015, pateikė LR BK 208 str. traktuotę, kuri skiriasi nuo ankstesnės teismų praktikos. BK 208 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, aiškinant kartu su teisiniu reguliavimu, nustatytu BK 205 straipsnyje, 206 straipsnio 2 dalyje, 209, 211 straipsniuose, teigtina, kad paprastai ir esant skolininko nesąžiningumui (BK 208 straipsnio 1 dalis) kreditoriams turi būti padaroma didelė turtinė žala, t. y. 150 MGL dydžio sumą viršijanti žala¹⁰². Šioje byloje pripažįstama, kad tam tikrais atvejais, atsižvelgiant į nukentėjusiųjų kreditorių skaičių, jų turtinę padėtį, bendrą kreditorių įsipareigojimų dydį, turtinė žala BK 208 str. 1 d. prasme laikytina ir mažesnio dydžio turtinė žala. Teismas, pakeisdamas ankstesnę teismų praktiką, lyg įtraukia naują sudėties požymį, t. y. didelę turtinę žalą pagal LR BK 208 str. bei visa nusikalstama veikos sudėtis tampa vertinamąja¹⁰³. Šio darbo autorių nuomone tokia praktika yra ydinga, kadangi toks formalus BK 208 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto teisinio reguliavimo aiškinimas, t. y. kad paprastai ir esant skolininko nesąžiningumui gali būti padaroma bet kokio pobūdžio turtinė žala, ne tik prieštarautų minėtoms Konstitucinio Teismo ir Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje suformuluotoms nuostatoms, bet ir neatitiktų kriminalinės bausmės kaip griežčiausios, kraštutinės teisinio poveikio priemonės paskirties, nusikalstamos veikos sampratos, t. y. paneigtų pačią baudžiamosios teisės esmę.

Esminiu skirtumu tarp nusikalstamo bankroto ir skolininko nesąžiningumo veikų reiktų laikyti nusikaltimų objektyviąją pusę, kadangi kitaip yra pažeidžiami kreditorių interesai. Nusikalstamo bankroto atveju įmonė jau yra bankrutavusi ir tuo padaroma žala kreditoriams, o skolininko nesąžiningumo atveju įmonė yra dar tik ant bankrutavimo ribos ir atsiskaito su keliais pasirinktais kreditoriais (favoritizmas).

3.2. Nusikalstamo bankroto ir kitų panašių nusikalstamų veikų santykis.

Sukčiavimas. Sukčiavimo veika įtvirtinta BK XXVIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“.

¹⁰¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas byloje Nr. 33/03“. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta202/content>>.

¹⁰² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015“. Prieiga per internetą: <<http://eteismai.lt/byla/113982074080039/2K-7-181-895/2015>>.

¹⁰³ VERŠEKYS, P., Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse. Baudžiamoji justicija ir verslas, recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius, 2016, p. 249

Pagrindinė sukčiavimo sudėtis įtvirtinta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 182 str.

Be sukčiavimo neįsivaizduojama daugelio įmonių bankrotai, kadangi dažnai nusikalstamas bankrotas ir sukčiavimas būna kaip nusikaltimų sutaptis.

Sukčiavimas numato atsakomybę tam, kas apgaule savo ar kitų naudai įgijo svetimą turtą ar turtinę teisę, išvengė turtinės prievolės arba ją panaikino.¹⁰⁴

Sukčiavimo objektu laikoma kiekvieno konkretaus asmens (fizinio ir /ar juridinio) turtinių santykių visuma, kurią sudaro konkretaus asmens turima nuosavybė ir turtinės teisės bei turtinio pobūdžio prievolės, kurias šis asmuo privalo įvykdyti.¹⁰⁵

Vienu iš naujausių ir populiariausių sukčiavimo būdų yra laikomas - „fenikso sindromas“. Tai procesas kuomet įmonių savininkai, norėdami atsikratyti įmonės įsipareigojimų, perleidžia jos turtą kitoms, naujai įsteigtoms įmonėms, o pirmajai palieka visas skolas. Subankrutavusios įmonės veiklą tęsia naujoji įmonė, įgavusi senosios turtą, bet ne skolas.¹⁰⁶

„Fenikso sindromas“ buvo apibrėžtas ir teismų praktikoje: Lietuvos Aukščiausiojo teismo civilinėje byloje Nr. 3K-3-38-969/2015 „Fenikso sindromas“ apibrėžtas kaip ekonominis terminas sukčiavimo būdui, kai veikiama pagal atitinkamą schemą, siekiant išvengti mokestinių prievolių, apibrėžti, tačiau tokia schema neregamentuojama teisės aktais.¹⁰⁷ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 12 d. nutartis, priimta administracinėje byloje Nr. A-556-141/2012¹⁰⁸) yra pažymėjęs, kad nagrinėjant tokius atvejus turi būti įrodyta piktnaudžiavimo teisės aplinkybė, t.y. bankrutuojantis skolininkas yra nesąžiningas ir piktnaudžiaudamas teise siekia išvengti jam priklausančių prievolių vykdymo, taip gaudamas sau naudos¹⁰⁹.“ Tai reiškia, kad dauguma atvejų, bankrutuojanti įmonė imasi neteisėtų veiksmų, norėdama išsaugoti savo įmonės turtą ir įsteigia naują įmonę į kurią perkelią tą turtą.

---

¹⁰⁴ A.Abramavičius ir kt. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009),p.332.

¹⁰⁵ A.Abramavičius ir kt. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009),p.332.

¹⁰⁶ GUTAUSKAS A., Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas”. <http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/NUSIKALSTAMO%20BANKROTO%20KVALIFIKA%20VIMAS%20A.%20GUTAUSKAS.pdf> [aplankyta 2016 12 04]

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 13 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-38-969/2015

¹⁰⁸ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-141/2012”. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/369798>>.

¹⁰⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2015 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Jump” v. UAB “ Marijampolės pieno konservai”, UAB “Betogama”, UAB “Eksimeta” Nr. 3K-3-38-969/2015”. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/999936?nr=3>>.

Pasak O. Fedosiuko pasitaiko ir tokių atvejų, kai įmonės, turinčios didelę PVM prievolę, vadovai sąmoningai siekia bankroto, tikėdamiesi tokiu būdu „nurašyti“ skolas biudžetui ir pradėti verslą iš naujo.¹¹⁰ Apskritai turtinės prievolės išvengimas konstatuojamas tada, kai kreditorius ne tik patiria turtinę žalą dėl prievolės neįvykdymo, bet ir dėl panaudotos apgaulės praranda realią galimybę apginti savo teisę civilinėmis teisinėmis priemonėmis arba kai toks teisės gynimas buvo apsunkintas. Todėl šios PVM sukčiavimo rūšies baigtumo momentas sietinas su įmonės bankroto procedūros pradžia.¹¹¹

„Fenikso“ sindromo atveju, iškelus bankroto bylą įmonei, spręsti klausimą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu teismas gali tiek savo iniciatyva, tiek kreditorių prašymu. Vienam iš kreditorių padavus pareiškimą, dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, teismas turės kreiptis į visus kitus kreditorius ir sudaryti galimybes pateikti jiems žinomą informaciją, kuri galėtų patvirtinti tyčinio bankroto buvimo faktą. Bylą nagrinėjantis teismas, įvertinęs tikrąsias bankroto priežastis, gali nuspręsti, kad bankrotas yra tyčinis. Jei teismas konstatuoja tyčinį bankrotą, administratorius privalo patikrinti bankrutuojančio juridinio asmens sandorius, sudarytus per 5 m. laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareikšti ieškinius juridinio asmens bankroto bylą nagrinėjančiame teisme dėl sandorių, priešingų juridinio asmens veiklos tikslams ir / arba galėjusių turėti įtakos tam, kad juridinio asmens negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais.

Autorės nuomone, sukčiavimas ir nusikalstamas bankrotas turėtų sudaryti nusikaltimų sutaptį.

Turto pasisavinimas, turto iššvaistymas. Išanalizavus nusikalstamo bankroto sudėtį atskleidėme, kad įmonės ar turtinės teisės pasisavinimas gali lemti įmonės nemokumą, dėl ko gali būti iškelta bankroto byla.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 183 straipsnyje numatyta veika - turto pasisavinimas - kaip ir sukčiavimas yra įtvirtintas skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusizėgimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 183 straipsnyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už kaltininko žinioje ar jam patikėto svetimo turto ar turtinės teisės pasisavinimą. Kad nusikalstamas bankrotas būtų pripažįstamas įvykdytas pasisavinant svetimą turtą ar turtinę teisę, šią veiką turi įvykdyti asmenys, turintys įgalinimus valdyti įmonę ir priimti sprendimus įmonės vardu. Taip pat kvalifikuojant veiką turi būti nustatinėjama tyčia. Tai reiškia, kad įrodinėjant kaltės klausimą turi būti nustatyta, kad asmuo veikė tyčia, suprato, kad blogai valdo įmonę ir tokių pasekmių norėjo. Tyčia padeda įrodinėjimui, taip pat

¹¹⁰ O. Fedosiukas. Sukčiavimas pridėtinės vertės mokesčio srityje: samprata ir kvalifikavimo pagrindai. MRU, Jurisprudencija, 2010, 4(122), p. 177.

¹¹¹ Ten pat, p. 177.

padedą ir visi faktai apie turto pasisavinimą ir kitas veikas. Tokiu atveju veika papildomai kvalifikuojama remiantis sutaptimi.

Turto išvaistymas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 184 straipsnį numato baudžiamąją atsakomybę už kaltininko žinioje ar jam patikėto svetimo turto ar turtinės teisės išvaistymą. Nusikalstamas bankrotas gali būti pripažintas išvaistant turta, tai vienas iš būdų priversti įmonę prie bankroto.

Pavyzdžiui baužiamojoje byloje Nr. 1-50-348/2014 nustatyta, kad „A. Z. laikotarpiu nuo 2008-02-13 iki 2008-12-08 dirbdamas UAB direktoriumi, pagal 2008-03-17 visišką materialinę atsakomybės sutartį būdamas materialiai atsakingu asmeniu bei eidamas ir bendrovės kasininko pareigas, nurodė A. Ž. už UAB pagal PVM sąskaitą faktūrą parduotą katilą „Junkers Eurolin“ pinigines lėšas pervesti į jo (A. Z.) asmeninę sąskaitą, esančią AB A. Ž. įvykdžius nurodymą ir 2008-11-10 į A. Z. asmeninę sąskaitą, esančią AB, pervedus 3150 Lt, A. Z. jų į įmonės bankų sąskaitas ar kasą negrąžino ir nepateikė dokumentų, pateisinančių šių piniginių lėšų panaudojimą UAB veikloje, taip A. Z. pasisavino jam užimamų pareigų pagrindu patikėtą 3150,00 Lt vertės svetimą turta (pinigines lėšas) ir UAB padarė 3150,00 Lt turtinę žalą“, <...> „be to jis, laikotarpiu nuo 2008-02-13 iki 2008-12-08 dirbdamas UAB direktoriumi, užimamų pareigų pagrindu turėdamas jam patikėtą teisę veikti bendrovės vardu ir sudaryti sandorius, iš kurių atsiranda teisėtos bendrovės pareigos ir teisės, veikdamas ir atstovaudamas UAB bei žinodamas, kad įmonė nėra skolinga UAB 440 300 Lt, 2008-11-17, neteisėtai išrašė ir kaip UAB direktorius pasirašė 440 300 Lt „Paprastąjį vekselį“ ir uždėjo įmonės antspaudą, šiuo vekseliu UAB besąlygiškai įsipareigojo 2009-12-17 sumokėti UAB 440 300 Lt skolą, taip neteisėtai išrašė bei patvirtino žinomai neteisingus ir tikrovės neatitinkančius duomenis, nes tikrovėje UAB 2008-11-17 jokios skolos, taip pat ir 440 300 Lt, UAB neturėjo, A. Z. neteisėtai perdavė 440 300 Lt paprastąjį vekselį UAB atsakingiems asmenims, taip neteisėtai jį (440 300 Lt paprastąjį vekselį) panaudojus, UAB įgijo teisę reikalauti UAB sumokėti 440 300 Lt, tokiu būdu A. Z. iššvaistė jam užimamų pareigų pagrindu patikėtą didelės – 440 300 Lt vertės turtinę teisę“, <...> „Šiais savo veiksmais A. Z. sąmoningai blogai valdydamas UAB– iššvaistęs 440 300 Lt vertės turtinę teisę, ap sunkino atsiskaitymą laiku su tiekėjais ir kreditoriais, padarė lemiamą įtaką bendrovės mokumui bei sutrukdė siekti pagrindinio bendrovės tikslo – pelno gavimo, tai nulėmė UAB bankrotą ir padarė didelę, iš viso 613 809,12 Lt, turtinę žalą kreditoriams.¹¹²

---

¹¹² „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-50-348/2014“. <<http://eteismai.lt/byla/126925712918086/1-50-348/2014>>.

Nusikalstamos veikos turto pasisavinimas ir turto išvaistymas su nusikalstamu bankrotu, autorės nuomone, yra tarpusavyje susijusios, nes būtent toks veiksmas kaip įmonės turto pasisavinimas arba įmonės turto išvaistymas gali privesti įmonę prie nusikalstamo bankroto. Tačiau turi ir skirtumų, kurie pasireiškia per objektą, kuris turto išvaistymo ir turto pasisavinimo atveju yra visų formų nuosavybė. Skiriasi ir nusikaltimų subjektai. Už nusikalstamas veikas, nurodytas BK 183 ir 184 straipsniuose, atsako tik tas asmuo, kuriam nusikalstamos veikos padarymo metu turtas ar turtinė teisė buvo patikėti ar buvo jo žinioje. Įgaliojimai turtui ar turtinei teisei kaltininkui gali būti suteikiami įvairiais pagrindais, pavyzdžiui, esant civiliniams, darbo ar kitiems teisiniams santykiams.¹¹³

Dokumentų klastojimas. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 300 straipsnis įtvirtintas kodekso XLIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valdymo tvarkai, susiję su dokumentų ar matavimo priemonių klastojimu“. Straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už tai, kad pagamino netikrą dokumentą, suklastojo tikrą dokumentą arba žinomai netikrą ar žinomai suklastotą tikrą dokumentą laikė, gabenė, siuntė, panaudojo ar realizavo.¹¹⁴

Nusikalstamo bankroto atveju įmonės vadovai, siekdami nuslėpti netinkamą įmonės valdymą, ar kitas nusikalstamas veikas, pavyzdžiui, įmonės turto ar turtinės teisės pasisavinimą arba turto ar turto ar turtinės teisės išvaistymą neretai suklastoja įmonės dokumentus. Pavyzdžiui iš Lietuvos apeliacinio teismo bylos Nr. 1A-152/2014 galime daryti išvadą, kad dokumentų klastojimas atliekamas siekiant nuslėpti įmonės finansines problemas, todėl nusikalstama veika negali būti priežastimi, kuri lemtų įmonės bankroto bylą. Pagal teismų praktiką, nusikalstamo bankroto veika neapima dokumentų klastojimo sudėties požymių, todėl šios veikos kvalifikuotinos atskirai.

T. L. pripažintas kaltu padaręs nusikaltimus, numatytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 184 straipsnio 2 dalyje, 300 straipsnio 3 dalyje, 182 straipsnio 2 dalyje, 222 straipsnio 1 dalyje, 209 straipsnyje. T. L. ir M. L. nuteisti už tai, kad veikdami bendrai, T. L. būdamas UAB “S“ (į. k. (-), reg. (-), Alytus) direktoriumi ir valdydamas įmonę, o jo motina M. L., būdama UAB “S“ vyr. buhalterė, nuo 2007-01-01 iki 2008-12-31, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytomis aplinkybėmis, klastodami dokumentus ir juos panaudodami, iššvaistė didelės – 690 572,69 Lt vertės svetimą UAB “S“ turtą, o būtent: iš UAB “S“ kasos grynais pinigais paėmė 690 572,69 Lt, šių pinigų nepanaudojo įmonės veikloje, jų negrąžino, bei nepateikė dokumentų,

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 15 d. nutartis byloje 2K-75-677/2016

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, Žin. (2000, Nr. 89-2741), 300 str.

pateisinančių pinigų panaudojimą ir pagrįstumą, o kaip dokumentus, pagrindžiančius jų panaudojimą įmonės veikloje, į buhalterinę apskaitą nepagrįstai įtraukė su pinigų panaudojimu įmonės veikloje nesusijusius dokumentus bei T. L. ir M. L. žemiau nurodytomis aplinkybėmis suklastotus dokumentus.

4. BAUDŽIAMOSIOS IR CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS UŽ TYČINIŲ BANKROTŲ ATSKYRIMAS

Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atribojimo problema nuo seno nagrinėjama teisinėje literatūroje, tačiau ir šiuo metu vis dar yra aktuali. Problemos esmę nusako tai, kad tam tikrais atvejais, kai pažeistos subjektinės turtinės teisės ar interesai, reikia atsakyti į klausimą, ar pažeidėjui taikytina tik civilinė atsakomybė, atitinkamai ginant pažeistas teises civilinio proceso priemonėmis, ar taikytina baudžiamoji atsakomybė.

Kaip jau buvo minėta ankstesniuose darbo skyriuose, nesąžiningo bankroto atveju Lietuvos teisės sistemoje gali būti taikoma dvejopo pobūdžio atsakomybė, t.y. bankrotą galima pripažinti tyčiniu pagal civilinėje teisėje įtvirtintas normas arba asmuo gali būti apkaltintas pagal LR BK 209 straipsnį, t.y. asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėm. Tam, kad būtų įmanoma atskirti šias dvi skirtingų teisės šakų sąvokas, šiame baigiamojo darbo skyriuje būtina smulkiau išanalizuoti ir tyčinio bankroto sampratą, jo požymius.

Nuo 2010 m. iki 2013 m. spalio 1 d. galiojusioje Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo redakcijoje tyčinio bankroto apibrėžimas buvo labai abstraktus. Pagal šio įstatymo 2 str. 12 d.¹¹⁵ tyčiniu bankrotu buvo laikomas įmonės privedimas prie bankroto tyčia. Tai reiškia, kad siekiant nustatyti tyčinio bankroto atvejį buvo reikalinga vertinti visumą valdymo organų veiksmų, o nebūtina įrodinėti konkrečių veiksmų ar sandorių, kurie įtakojo įmonės privedimą prie bankroto. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas civilinę bylą Nr. 3K-3-597/2013 2013 m. lapkričio 22 d. nutartimi yra pasisakęs, kad „tam, kad būtų galima konstatuoti įmonės tyčinį bankrotą, nėra būtina nustatyti vien tik konkretų veiksmą ar sandorį, lėmusį įmonės bankrotą, tačiau reikia įvertinti aplinkybių, susijusių su įmonės valdymo organų veiklos atitiktimi tiesės aktu

---

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, Žin. (2001, Nr. 31-1010), 2 str., 12 d.

reikalavimams, sudarytų sandorių ekonominiu naudingumu ir jų įtaka įmonės mokumui, taip pat kitas aplinkybes, nulėmusias įmonės nemokumą, įmonės valdymo ir veiklos organizavimo reikalavimų kontekste, visumą.¹¹⁶ Nuo 2013 m. spalio 1 d. įstatyminiu lygmeniu buvo sukonkretinti tyčinio bankroto požymiai. Aktualioje Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo dalyje tyčinis bankrotas apibrėžiamas kaip „įmonės privedimas prie bankroto sąmoningai blogai valdant įmonę – sudarant sandorius, kai buvo žinoma ar turėjo būti žinoma, kad jų sudarymas pažeidžia kreditorių interesus“.¹¹⁷ Kad būtų galima bankrotą pripažinti tyčiniu, pagal įstatymą reikalaujama bent vieno iš šių požymių:

a) įmonės valdymo organas (organai) nevykdė arba netinkamai vykdė įstatymuose, įmonės steigimo dokumentuose jiems nustatytas pareigas, susijusias su įmonės valdymu. Bendrosios juridinio asmens valdymo organų pareigos yra įtvirtintos LR CK 2.87 str. – veikti sąžiningai ir protingai, lojaliai, laikytis konfidencialumo principo, vengti situacijos, kuomet gali susidaryti interesų konfliktas, nepainioti asmeninio turto su įmonės turtu. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad vadovas privalo dirbti rūpestingai ir kvalifikuotai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus. Įmonės vadovas taip pat privalo rūpintis, kad įmonė laikytųsi įstatymų, nustatytų jos veiklos apribojimų¹¹⁸.

Atkreiptinas dėmesys, kad šis požymis (netinkamas įmonės valdymas) yra taikomas ne tik įmonės vadovo (direktoriaus) atžvilgiu, tačiau ir pačių akcininkų. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. lapkričio 11 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 2-1991/2014 įvertino, kad UAB „Refila grupė“ veikla buvo nutraukta 2012 m. rugsėjį dėl akcininkų, kurie ar su jais susiję asmenys skirtingais laikotarpiais vadovavo įmonei, tarpusavio konfliktų. Teismas konstatavo, kad „įmonė priversta prie veiklos nutraukimo ir bankroto ne tik dėl įmonės vadovų, bet ir dėl visų jos akcininkų, kurie patys ar per susijusius asmenis vadovavo įmonei ir/arba priėmė įvairius su įmonės veikla susijusius sprendimus, veiksmų ar neveikimo. Įmonės akcininkai privalo valdyti įmonę tokiu būdu, kad dėl jų sprendimų nenukentėtų trečiųjų asmenų (kreditorių) interesai. Byloje nagrinėjamu atveju, įmonės vadovai bei akcininkai ir su jais susiję asmenys tarpusavio nesutarimus išspręsdami įmonės veiklos realiu nutraukimu ir perkėlimu į kitą įmonę, nesilaikė fiduciarinių pareigų įmonės kreditoriams. Jeigu akcininkų tarpusavio nesutarimai, konfliktai lemia netinkamą įmonės valdymą, veiklos nutraukimą, nemokumą ir

---

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-597/2013

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, Žin. (2001, Nr. 31-1010), 2 str., 12 d.

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-266/2006

negalėjimą atsiskaityti su įmonės kreditoriais, tai taip pat gali būti pagrindas pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu”¹¹⁹.

b) buvo sudaryti nuostolingi ar ekonomiškai nenaudingi įmonei sprendimai. Pavyzdžiui, gali būti sudaryti sandoriai dėl akcijų ar kito turto įsigijimo ar perleidimo. Teismų praktikoje šis požymis yra dažnai nustatomas, pavyzdžiui Lietuvos apeliacinis teismas 2015 m. balandžio 9 d. išnagrino atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2015 m. sausio 19 d. nutarties, kuria patenkintas pareiškėjo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Degris“ bankroto administratoriaus prašymas dėl uždarnosios akcinės bendrovės „Degris“ bankroto pripažinimo tyčiniu. Pirmos instancijos teismas šioje byloje bankrotą pripažino tyčiniu nustatęs įmonei nuostolingą veiklą - prekių tiekimą užsienio bendrovei Ou High-Tex net po to, kai buvo pateiktas pareiškimas dėl bankroto bylos UAB „Degris“ iškelimo bei prekių tiekimą šiai bendrovei nepaisant pastarosios neatskaitymo už anksčiau parduotas prekes. Kitaip sakant, bendrovė Ou High-Tex buvo neapmokėjusi UAB „Degris“ jai išrašytos sąskaitos (jos mokėjimo terminas jau suėjęs). Nepaisant to, įmonės vadovas išrašė dar tris sąskaitas, tokiu būdu Ou High-Tex įsiskolinimą bendrovei UAB „Degris“ dar labiau padidinant. Apeliacinės instancijos teismas šioje byloje konstatavo, kad „minėtos aplinkybės sudarė pagrindą pirmosios instancijos teismui tokius bendrovės vadovo R. P. veiksmus vertinti kaip nuostolingus ne tik pačiai bendrovei, bet ir jos kreditoriams, kadangi aptartais vadovo veiksmais buvo perleistas turtas, kuris galėjo būti panaudotas atsiskaitymams su bendrovės kreditoriais. Svarbu pažymėti, kad prekių pardavimo OU HIGH-TEX metu UAB „Degris“ vadovui buvo žinoma apie bendrovei inicijuojamą bankroto bylą, dar daugiau – apie teismų procesiniais sprendimais areštuotą bendrovės kilnojamąjį turtą: apyvartoje esančias prekes ir kt. turtą.”¹²⁰

c) turtas buvo parduotas mažesniais negu rinkos kainomis asmenims, kuriuos su įmone pardavimo metu siejo glaudūs ryšiai ir t.t. Nagrinėjant šį požymį reikalinga apibrėžti sąvoką „glaudūs ryšiai“. Tokia sąvoka yra apibrėžta Lietuvos Respublikos Finansinių priemonių rinkos įstatymo 3 str. 2 d. – tai padėtis, kai du ar daugiau fizinių asmenų sieja dalyvavimo ryšiai, kontrolės ryšiai ar nuolatiniai kontrolės ryšiai su tuo pačiu asmeniu. „Glaudūs ryšiai“ taip pat gali apimti ir giminystės, svainystės ar partnerystės ryšius, kaip jie apibrėžiami LR CK 3.130 str. – tai yra kraujo ryšys tarp asmenų, kilusių vienas iš kito arba iš bendro protėvio. Advokatas Romaldas Petras Damušis, nagrinėdamas giminystės ryšius civilinėje teisėje yra apibendrinęs, kad

---

¹¹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis byloje Nr. 2-1991/2014

¹²⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. Balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-655-516/2015

“civilinėje teisėje numatytos tiesioji ir šoninė giminystės linijos. Tiesioji giminystės linija yra tarp protėvio ir palikuonių (proseneliai, seneliai, tėvai, vaikai, vaikaičiai, provaikaičiai ir t. t.). Giminystė, einanti iš palikuonio į protėvį, yra tiesioji aukštesnė giminystės linija (vaikaičiai, vaikai, tėvai, seneliai ir t. t.). Giminystė, einanti iš protėvio į palikuonį, yra tiesioji žemesnė giminystės linija (seneliai, tėvai, vaikai, vaikaičiai ir t. t.). Giminystė tarp asmenų, kilusių iš bendro protėvio, yra šoninė giminystės linija (broliai ir seserys, pusbroliai ir pusseserės, dėdės arba tetos ir sūnėnai arba dukterėčios ir t. t.)”.¹²¹

d) įmonės veikla buvo organizuojama taip, kad kreditorių galimybės nukreipti išieškojimą į įmonės skolininkės turtą buvo apribotos arba panaikintos ir (arba) išieškojimo pirmenybė buvo sąmoningai teikiama tos pačios eilės pagal Civilinio kodekso 6.930¹ straipsnį kreditoriams, kuriems įsipareigojimai atsirado vėliau ir (arba) buvo nepradelsti arba mažiau pradelsti, žinant, kad kreditoriai, kuriems įsipareigojimai pradelsti arba daugiau pradelsti, faktiškai neturės į ką nukreipti savo išieškojimo, nes įmonė nebeturės pakankamai turto;

e) teisės aktų reikalaujama buhalterinė apskaita buvo tvarkoma apgaulingai ir (arba) netinkamai (paslėpti, sunaikinti, sugadinti įmonės apskaitos dokumentai arba netvarkyta ar aplaidžiai tvarkyta teisės aktų reikalaujama buhalterinė apskaita arba įstatymų nustatytą laiką neišsaugoti buhalterinės apskaitos dokumentai) ir dėl to negalima visiškai ar iš dalies nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros, ir (arba) mokesčių administratoriaus patikrinimo akte nustatytas pridėtinės vertės mokesčio (PVM) arba kitų mokesčių mokėjimo vengimas. Taigi tinkamas buhalterinės apskaitos organizavimas yra viena iš įmonės valdymo organų pareigų, įtvirtinta Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatyme, kurio 21 straipsnio 1 dalis numato, kad už apskaitos organizavimą pagal šio įstatymo reikalavimus atsako ūkio subjekto vadovas. Įmonės bankroto atveju įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą nutarties išskelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus, o šios pareigos nesilaikymas gali būti pripažintas pagrindu konstatuoti įmonės tyčinį bankrotą. Tokia teismo pozicija atsispindi ir teismo sprendimuose. „Netinkamai ir (ar) apgaulingai tvarkoma įmonės buhalterinė apskaita kliudo nustatyti įmonės komercinės, ūkinės, finansinės būklės rezultatus ar įvertinti turtą. Tai taip pat gali būti kliūtimi identifikuoti tikrąsias įmonės bankroto priežastis. Be to, tyčinį bankrotą kvalifikuojantis kriterijus yra sąmoningas įmonės dokumentų neperdavimas (slėpimas, praradimas). Taigi netinkamo buhalterinės

---

¹²¹ Advokato Romaldo Petro Damušio asmeninis puslapis <http://romaldas.damusis.lt/straipsniai/page/2/> (aplankyta 2016-11-18)

apskaitos tvarkymo faktui konstatuoti pakanka nustatyti, kad teismo paskirtam įmonės bankroto administratoriui valdymo organai be svarbių priežasčių neperdavė apskaitos dokumentų (ĮBĮ 10 str. 7 d. 1–2 p.), o pareigą pagrįsti priežastis, kurios lėmė apskaitos dokumentų neperdavimą, turi atsakingi įmonės valdymo organai.”¹²²

Tam tikrais atvejais išvardytų tyčinio bankroto požymių įrodinėti nereikia, o kaltė yra preziumuojama. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 20 str. numato, kad tyčinis bankrotas yra preziumuojamas, jei veikla ir turtas buvo perkelti į kitą įmonę, įmonę reorganizavus arba įmonės dalį atskyrus, kai veiklą vykdo ir finansinius įsipareigojimus prisiima turto nevaldanti įmonė, kita veikianti ar naujai įsteigta įmonė perėmė įmonės nebaigtas vykdyti sutartis ir (arba) reikalavimo teises ir į šią įmonę perėjo dirbti darbuotojai ir (arba) vadovai ir (arba) su jais susiję asmenys; arba atsiskaitymai iki bankroto bylos iškėlimo buvo vykdomi pažeidžiant Civilinio kodekso 6.930¹ straipsnyje nustatytą atsiskaitymų grynaisiais ir negrynaisiais pinigais eiliškumą ir nebuvo vykdomas šio ar kitų įstatymų reikalavimas dėl privalomo įmonės bankroto bylos inicijavimo, kai įmonės darbuotojui (darbuotojams) ilgiau kaip 3 mėnesius iš eilės nemokamas darbo užmokestis ir kitos su darbo santykiais susijusios išmokos.¹²³

Įstatyme įtvirtinus prezumpcijas ir išplėtus tyčinio bankroto reguliavimą yra siekiama palengvinti tyčinių bankrotų pripažinimą, kadangi daugeliu atveju tyčinį bankrotą įrodyti yra pakankamai sudėtinga. Analizuojant Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pateikiamus duomenis matyti, kad nuo 1993 metų iki 2016 metų rugpjūčio mėnesio iš visų iškeltų bankrotų 247 (du šimtai keturiasdešimt septyni) atvejai yra pripažinti tyčiniiais bankrotais¹²⁴. Vertinant statistiką bei atsižvelgiant į bendrą skaičių dėl bankroto bylų iškėlimo, tai pakankamai nedidelis skaičius. Analogiška situacija yra ir nusikalstamo bankroto atveju. Iš tikrųjų šiame procese teismams tenka ypatingas vaidmuo, reikalaujantis ypač detaliai ištirti ir atskirti, ar įmonės vadovo veiksmuose iš tikrųjų yra tyčinio bankroto požymių, ar įmonės bankrotą lėmė vadovo veiksmai, kuriais tyčia nebuvo siekiama bankroto, tačiau dėl jų kilo nepageidautos pasekmės. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas byloje Nr. 3K-3-648/2013¹²⁵ konstatavo, kad „sprendžiant, ar įmonės bankrotas konkrečiu atveju yra tyčinis, kai įmonės kreditoriaus, reiškiančio tokį reikalavimą byloje, teigimu, tyčinį bankrotą lėmė konkreti įmonės vadovo veikla, būtina kruopščiai įvertinti įmonės vadovo veiksmus, tikslus, įmonės bankroto priežastis. Tai yra

¹²² Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 9 d. nutartis Nr. 2-65-516/2015

¹²³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, Žin. (2001, Nr. 31-1010), 20 str. 3 d.

¹²⁴ <http://www.bankrotodep.lt/assets/Nemokumas/Tyinis-Bankrotas/Tyc2013-11-58.pdf> [aplankyta 2016-11-18]

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiasis Teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-648/2013

svarbu tam, kad teismų praktikoje nebūtų pasiektas priešingas siekiamam rezultatas, t.y. siekiant apsaugoti įmonių kreditorių teises ir interesus, nebūtų slopinama bendrovių vadovų protinga rizika, kuri yra būtina verslui plėtoti.“

Kaip jau buvo minėta, LR BK 209 str. numatytos nusikaltamos veikos – nusikalstamo bankroto – dispozicija yra labai abstrakti, formuluojama “tas, kas sąmoningai blogai valdydamas įmonę nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelės turtinės žalos kreditoriams“¹²⁶. Taigi baudžiamasis įstatymas, skirtingai nuo civilinės teisės normų, nedetalizuoja požymių, kuriais remiantis būtų galima nustatyti konkrečiu atveju, ar asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Analizuojant teismų praktiką darytina išvada, kad būtent civilinėje teisėje suformuoti principai yra atsvara vertinant asmens padarytos veikos atitikimą baudžiamajam įstatymui, todėl nusikalstamas bankrotas savo požymiais yra labai artimas tyčinio bankroto institutui.

Toliau darbo autorė analizuoja baudžiamąsias bylas, kuriose buvo nustatyta, kad asmenų veiksmuose yra nusikalstamo bankroto požymiai, pavyzdžiui:

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje byloje Nr. 2K-301/2013¹²⁷, įmonės vadovas buvo pripažintas kaltu pagal LR BK 209 str. Pirmos, apeliacinės ir kasacinės instancijos teismai nagrinėtose bylose konstatavo, kad įmonės „P“ vadovas N.P. sąmoningai blogai valdė įmonę, dėl ko UAB „P“ tapo nemoki ir prarado galimybę atsiskaityti su kreditoriais, tikslingai siekė bendrovės bankroto, padarė didelę turtinę žalą kreditoriams. O tiksliau, vykdydamas veiklą - statitinių ir pastatų statybą, įrengimą ir baigimą - laikotarpyje nuo 2008 metų pabaigos iki 2009 metų kovo mėnesio intensyviai nurašinėjo ir pardavinėjo įmonės ilgalaikį materealųjį bei nekilnojamąjį turtą, kuris buvo parduodamas daugiausia fiziniams asmenims už mažesnę nei likutinę vertę kainą. Didžioji dalis turto buvo parduota asmenims, susijusiems su bendrove. Gautos lėšos už parduotą turtą buvo skirtos ne bendrovės įsipareigojimams su tiekėjais dengti, o grąžinti paskolų buvusiems UAB „P“ akcininkams (pačiam N.P., jo broliui R.P. bei motinai O. P.).

Kitoje byloje teismai vertino A.J., kaip individualios įmonės savininko, veiksmus sąmoningai privedant įmonę prie bankroto ir nustatė, kad A.J. kaltė pasireiškė tokiais jo veiksmais, kaip nuostolingų sandorių sudarymas įmonės vardu, netinkamas buhalterinės apskaitos dokumentų tvarkymas, įmonės lėšų skolinimas sau pačiam, naujos įmonės sukūrimas ir verslo perkėlimas į naują bendrovę. Lietuvos Aukščiausias Teismas byloje

---

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, Žin. (2000, Nr. 89-2741), 209 str.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301/2013

Nr. 2K-223/2012¹²⁸, nagrinėdamas A.J. kasacinį skundą detalizavo, kuo gali pasireikšti blogas įmonės valdymas: „blogas įmonės valdymas gali pasireikšti tiek aktyviais veiksmais, tiek ir neveikimu. Tai gali būti per didelis išlaidumas, kai kaltininkui valdant įmonę, išlaidos viršija pajamas, rizikingų finansinių operacijų atlikimas ar sąmoningas įmonės veiklos neplėtojimas, piktybinis sutarčių nevykdymas, dėl kurio prarandamos prekių ar paslaugų rinkos. Blogas įmonės valdymas – tai neefektyvus, nerentabilus, nuostolingas ūkininkavimas. Tokio ūkininkavimo natūralūs padariniai – nuostoliai, konkurencingumo sumažėjimas, nemokumas, dalykinės reputacijos kritimas ir pan. Blogai ūkininkauja tas, kuris blogai organizuoja įmonės darbą, atleidžia kvalifikuotus ir priima nekvalifikuotus darbuotojus, įsitraukia į nuostolingus sandorius, nepagrįstai teikia laidavimo ir garantinius raštus, neužtikrina turto saugumo, nepagrįstai rizikuoja rinkoje, nesilaiko sutarčių sąlygų, dėl to patraukiamas civilinėn atsakomybėn, blogai tvarko apskaitą ar netvarkingai moka mokesčius ir dėl to nubaudžiamas didelėmis baudomis, įtraukia įmonę į nusikalstamą veiklą ir pan. Pažymėtina tai, kad blogo įmonės valdymo pagrindą sudaro įmonės interesų nepaisymas, atsakingų asmenų nuosavų interesų iškelimas aukščiau įmonės interesų. Šios nusikalstamos veikos neteisėtumas pasireiškia tuo, kad skolininkas nesilaiko įstatymo nustatytos tvarkos užtikrindamas kreditorių reikalavimus.”

Dar kitoje byloje¹²⁹ teismas konstatavo, kad nusikalstamas bankrotas pasireiškė tokiais požymiais kaip didelių sumų vekselių išdavimas asmenims, nesusijusiems su įmonės veikla, pagrindinio įmonės turto pardavimo ir gautų lėšų paskirstymo ne pagrindiniams kreditoriams, o kitoms bendrovėms, siejamoms su įmonės savininku.

Taigi apibendrinus esamą teismų praktiką, galima padaryti išvadą, kad aukščiau išvardintose baudžiamosiose bylose konstatuoti požymiai, kurie yra nusikalstamo bankroto priežastis, atitinka tyčinio bankroto pagal civilinę teisę požymius, įtvirtinus LR Įmonių bankroto įstatymo 20 str. 2 d. 1-5 p. Atkreiptinas dėmesys, kad nors ir materialiaja teisine prasme tyčinio bankroto ir nusikalstamo bankroto požymiai visiškai sutampa, procesine teisine prasme tai yra du skirtingi reiškiniai. Tyčinio bankroto pripažinimas savaime nėra nusikalstamas bankrotas. Be to, nors ir Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 20 str. 6 d. įpareigoja teismą ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo nutarties pripažinti bankrotą tyčiniu įsiteisėjimo dienos šios nutarties kopiją pateikti prokurorui dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo, nusikalstamas bankrotas gali būti nustatytas net ir prieš tai nenustačius tyčinio bankroto požymių. Tokią praktiką yra suformuota

¹²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-223/2012.

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2014

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, kuris yra nurodęs, kad „aplinkybė, kad civiline tvarka bankroto byla nagrinėjus teismas nenustatė tyčinio bankroto požymių, neužkerta kelio vėliau byla baudžiamojo proceso tvarka nagrinėjančiam teismui pripažinti, kad bankrotas buvo tyčinis“.¹³⁰

Pagrindinis tyčinio ir nusikalstamo bankroto atribojimo kriterijus – padarytos žalos dydis. Kitaip sakant, nusikalstamas bankrotas gali būti konstatuojamas tik esant 150 MGL dydžio žalai, o mokslininkų nuomone, bankroto sudėtis baudžiamajame procese reikalauja turtinės žalos padarymo bent dviems asmenims.¹³¹ Toks vertinimo kriterijus nėra būtinas konstatuojant tyčinį bankrotą civilinės teisės ribose. Taigi esant tokiam aiškinimui, teisinis pagrindas pripažinti bankrotą tyčiniu yra tuomet, kuomet yra nustatomi įstatyme įtvirtinti tyčinio bankroto požymiai (jų visuma), nevertinant žalos dydžio, tuo tarpu teisinis pagrindas nubausti kaltą asmenį baudžiamąja prasme atsiranda, jeigu dėl jo sąmoningų veiksmų ir blogo įmonės valdymo kilo didelė (didesnė nei 150 MGL) žala dviem ir daugiau asmenų. Taigi būtinas kriterijus yra žalos dydžio nustatymas. Žalos dydį galima nustatyti tik tada, kai yra akivaizdu, kad žala nebus atlyginta vykdant bankroto procedūras, t.y. tik įvertinus įmonės turtą bei nustačius, kad jo nepakaks įmonės žalai atlyginti. Teisės mokslininko A. Gutausko nuomone, verta pagalvoti apie straipsnio normos koregavimo galimybes, vietoj vertinamojo požymio: “didelė turtinė žala”, nurodant “dėl to sukėlė sunkių padarinių kreditoriams”¹³². Darbo autorės nuomone, tokia pozicija ir normos formuluotė visiškai apsinkintų nusikalstamo bankroto atskyrimą nuo tyčinio bankroto, kadangi šiuo metu atsvariausias požymis yra žalos dydis. Be to, gerokai daugiau asmenų visuomenėje būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (*ultima ratio*), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti¹³³. Kadangi tai griežčiausia atsakomybės forma, sukelti didelius padarinius (asmens laisvės apribojimą, po kurio išlieka teistumas), baudžiamoji byla pradedama esant visetui įrodymų. Todėl kiekvieną kartą siekiant kaltininko veiksmus kvalifikuoti kaip nusikalstamą bankrotą būtina nustatyti konkrečius neteisėtus veiksmus, t. y. turi būti nustatyti sąmoningai blogi kaltininko veiksmai, kuriais įmonė buvo privesta prie bankroto, ir turi būti nustatyta, kad kreditoriams buvo sukelta didelė žala. Jei nebus

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2011

¹³¹ A. Abramavičius ir kiti, Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009), p. 503

¹³² Jonas Prapiestis ir kiti, Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014), p. 150

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis byloje Nr. 2K-262/2011

įrodytas nors vienas nusikalstamos sudėties požymis (tame tarpe ir didelės žalos kriterijus), tokiu atveju asmens patraukti baudžiamojo atsakomybėn nebus ir pagrindo. Smulkiau nusikalstamo bankroto sudėties požymis – žala, buvo aptarta šio darbo 2 skyriuje, kuriame buvo paaiškinta, kad 150 MGL dydis šiuo metu yra lygus 5700 Eur.

Analizuojant skirtumus tarp tyčinio bankroto ir nusikalstamo bankroto verta nurodyti, kad skiriasi ir įrodinėjimo principai. „Civiliniame procese vadovaujamosi įrodymų pakankamumo taisykle, kuri grindžiama tikimybės pusiausvyros principu.¹³⁴ Tai reiškia, kad civilinėje teisėje teismui pakanka nustatyti, kad labiau tikėtina, kad tam tikri faktai buvo, negu, kad jų nebuvo. Tikimybės pusiausvyros principu negali būti remiamasi baudžiamojoje teisėje. „Baudžiamajame procese įrodymai turi būti gauti išvengiant provokacijos, tinkamai sankcionavus atskirus įrodymų rinkimo būdus, tam tikroms aplinkybėms įrodyti būtina gauti eksperto ar specialisto išvadą, vertinant įrodymus taikomi jų leistinumo, patikimumo bei pakankamumo reikalavimai, o visos abejonės vertinamos kaltinamojo naudai.¹³⁵ Taigi baudžiamojoje byloje įrodinėjant tam tikrus faktus esant ar ne, teismas turi nuosprendį priimti esant 80-90 proc. tikimybei, kad asmuo yra kaltas.

Nustačius, kad asmuo yra kaltas nusikalstamos veikos padarymu, jam iš karto kyla baudžiamoji atsakomybė. Tai reiškia, kad nustačius, kad asmens veika atitinka nusikalstamo bankroto požymius, tokiam asmeniui yra taikoma LR baudžiamojo kodekso 209 str. nurodyta sankcija, t.y. toks asmuo yra baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų. Tuo tarpu nustačius tyčinio bankroto požymius, įmonės vadovui savaimė civilinė atsakomybė nekyla, ji gali būti taikoma tik per žalos atlyginimo institutą.

Apibendrinant galima teigti, kad nusikalstamas bankrotas nuo tyčinio skiriasi ne tik atsakomybės atveju kylančiomis pasekmėmis, bet skiriasi ir pačios sudėties. Nusikalstamo bankroto atveju būtina nustatyti didelės turtinės žalos kriterijų bei, kad tokiais veiksmais padaryta žala bent dviem kreditoriams, o tyčinio bankroto atveju užtenka, kad įmonė būtų priversta prie bankroto ir žala (nebūtinai didelė) pažeidė bent vieno kreditoriaus interesus.

Siekiant efektyvesnio civilinės ir baudžiamosios atsakymybės už tyčinį bankrotą atskyrimo, atsižvelgiant į tai, kad baudžiamoji atsakomybė yra kraštutinė priemonė saugomų teisių bei teisėtų interesų gynimui, darbo autorė siūlytų nusikalstamo bankroto

---

¹³⁴ Žilvinas Terebeiza, „Tiesos nustatymo problema šiuolaikiniame civiliniame procese“ Socialinių mokslų studijos (2011, Nr. 3), p. 1020

¹³⁵ Oleg Fedosiuk, Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė“, Jurisprudencija (2012, Nr. 2), p. 723

sudėties požymį – žalos dydį- padidinti iki 250 MGL, atitinkamai koreguojant Lietuvos Baudžiamojo kodekso 209 straipsnį ir formuluojant jį taip:

„Tas, kas sąmoningai blogai valdydamas įmonę nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė turtinės žalos, viršijančios 250 MGL kreditoriams,
baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų.“

IŠVADOS

1. Įvairiuose teisinių terminų žodynuose „bankroto“ sąvoka apibrėžiama skirtingai, tačiau iš esmės sąvoką „bankrotas“ galime vartoti siekiant apibūdinti skolininko būseną, kuomet jis nėra pajėgus vykdyti finansinių įsipareigojimų ir tokia būsena yra pripažinta teismo nutartimi.
2. Nors sąvoka „bankrotas“ dažnai yra tapatinama su sąvoka „nemokumas“, tai nėra tapatūs terminai. Teisės aktuose yra įtvirtinti, o jurisprudencijoje ir doktrinoje yra analizuojami požymiai, leidžiantys atriboti bankrotą nuo nemokumo – nemokumas yra viena iš sąlygų bankrotui kilti, šiai būsenai pripažinti nėra reikalingas teismo sprendimas, tuo tarpu bankrotas gali būti pripažintas tik teismo nutartimi arba kreditorių susirinkimo sprendimu, jeigu bankrotas vykdomas ne teismo tvarka Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme nustatyta tvarka.
3. Apibendrinant, užsienio šalių istorinius bankroto teisės aspektus, galime pastebėti, kad visa teisė vystėsi dviejų priešingų interesų – skolininko ir kreditoriaus – sankirtoje. O šiuolaikinėje teisėje, sąžiningas skolininkas yra labiau apsaugotas, nei senosios teisės laikais. Nesąžiningas skolininkas privalo patirti didesnius teisinius suvaržymus, įskaitant ir baudžiamąją atsakomybę.
4. Išanalizavus teismų praktiką, galima išskirti tokias dažniausiai pasitaikančias blogo įmonės valdymo veikas: per didelį išlaidavimą, kai kaltininkas išleidžia žymiai daugiau nei turi pajamų, taip pablogindamas įmonės finansinę padėtį, kita veika – sąmoningai blogai atliekamos rizikingos operacijos dėl kurių susiduriama su didele turtinių nuostolių rizika. Išanalizavus nusikalstamo bankroto požymius ir teismų praktiką, galime teigti, kad dauguma atevejų nusikalstamas bankrotas padoramas tiesiogine tyčia, tačiau pasitaiko ir netiesioginės tyčios atvejų.
5. Nusikalstamas bankrotas ir skolininko nesąžiningumas yra panašūs savo objektu, tačiau pagrindinis skirtumas pasireiškia per objektyviąją pusę, kuomet skirtingai pažeidžiami kreditorių interesai. Nusikalstamas bankrotas ir kitos panašios veikos: sukčiavimas, turto išvaistymas, turto pasisavinimas - skiriasi nusikaltimų objektais, tačiau yra susiję su nusikalstamu bankrotu tuo, kad nusikalstamas bankrotas gali būti padaromas sukčiaujant, iššvaistant turtą, klastojant dokumentus. Tokios veikos kartu su nusikalstamu bankrotu gali sudaryti nusikaltimų sutaptį.

6. Baudžiamos ir civilinės atsakomybės už tyčinį bankrotą atskyrimas yra sudėtingas, kadangi teismų praktikoje įtvirtinti nusikalstamo bankroto požymiai iš esmės atitinka įstatyme įtvirtintus tyčinio bankroto požymius. Vienintelis atskyrimo kriterijus yra žalos dydis, kuris nusikalstamo bankroto atveju turi būti 150 MGL, nesant konkrečiai nustatyto ir įvertinto šio požymio, nėra galimybės asmeniui taikyti baudžiamosios atsakomybės. Tuo tarpu civilinė atsakomybė už tyčinį bankrotą asmeniui gali būti taikoma vien tik nustatčius esant tyčinio bankroto požymių.

Šaltinių sąrašas

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014;
2. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 31-1010;
3. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo“. *Vyriausybės žinios*, 1961, nr. 18-147;
4. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, nr. 60-1182;
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 311, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 321-1, 324 straipsnių pakeitimo ir papildymo 326-1, 326-2, 329-1, 329-2, 329-3 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 9-217;
6. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741;
7. Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1914;
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 315 ir 316 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 64-1508;
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 246, 315 straipsnių papildymo ir kodekso papildymo 246-1 straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 30-826;
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 315 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 31-1011;
11. Laikinasis teismų ir jų darbo sutvarkymas. *Laikinosios vyriausybės žinios*, 1919, nr. 2/3-26;
12. Prancūzijos baudžiamasis įstatymas:
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
13. United States criminal code: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18>
14. Vokietijos Baudžiamasis kodeksas:
https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html
15. Austrijos baudžiamasis kodeksas:
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

16. Criminal Code of the Kingdom of Spain (1995, as of 2013) (English version):
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
17. Федеральный закон от 26 октября 2002 г. № 127-ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)»:
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_39331/
18. Федеральный закон от 19.11.1992 N 3929-1 «О несостоятельности (банкротстве) предприятий»:
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_1250/
19. Федеральный закон от 08.01.1998 N 6-ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)»:
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_17408/
20. Федеральный закон «О несостоятельности (банкротстве) кредитных организаций» от 25.02.1999 N 40-ФЗ:
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_22147/
21. Федеральный закон «Об особенностях несостоятельности (банкротства) субъектов естественных монополий топливно-энергетического комплекса» от 24.06.1999 N 122-ФЗ.
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_23508/
22. Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. gegužės 29 d. reglamentas 1346/2000/EB dėl bankroto bylų. 2000. OL, L 160/1.
23. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. spalio 22 d. direktyva 2008/94/EB dėl bankroto bylų. 2008. OL, L 283, 4

Specialioji literatūra

24. „MIKUCKIENĖ, Vilija. Bankroto proceso samprata. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 7 (109), p. 30–38.“
25. „BERNOTAITĖ, Kristina. Nemokumo teisinio reguliavimo ypatumai. *Jurisprudencija*, 2005, t. 77 (69), p. 11-17.
26. KAVALNĖ, S; MIKUCKIENĖ V.; ir kiti. *Bankroto teisė: Pirmoji knyga*. Vilnius. 2009.
27. VIŠINSKIS, V; DRIUKAS A.; ir kiti. *Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė*. Taikomas mokslinis tyrimo darbas. Vilnius. 2006.
28. KOCHANAUSKAS, Edvardas. Bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai. Vilnius. 2008.
29. „MAKSIMAITIS, Mindaugas. Rusijos teisės šaltiniai Lietuvoje 1918 – 1940 m. *Jurisprudencija*, 2012, Nr. 19 (2), p. 403 – 418.“

30. „BURDA, Ryšardas. Privedimo prie bankroto kriminalistikos tyrimo modelis. *Jurisprudencija*, 1998, t. 9 (1), p. 75 – 87.“
31. „SPAIČIENĖ, Jurgita. Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918 - 1940 metais. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 11 (89). p. 83 – 88.“
32. „IVOŠKA, Girius. Nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai atskyrimas nuo panašių nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų. *Teisė*, 2003, Nr. 48. p. 107-108.“
33. ABRAMAVIČIUS, A; ČEPAS, A.; ir kiti. *Baudžiamoji teisė*. Antrasis papildytas leidimas. Vilnius. 1998.
34. ABRAMAVIČIUS, A; BIELIŪNAS E.; ir kiti, *Baudžiamoji teisė*. Specialioji dalis. Vilnius: 2000.
35. ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ A.; ir kiti, *Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis. Vilnius. 2009.
36. GUTAUSKAS, Aurelijus. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Registrų centras. 2014, p. 143-154.
37. KIRŠIENĖ, J; TIKNIŪTĖ A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bandrovėje: kam priklauso funkcija? *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 55(47). p. 32–39.
38. TEREBEIZA, Žilvinas. Tiesos nustatymo problema šiuolaikiniame civiliniame procese. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, Nr. 3, p. 1015–1029.
39. FEDOSIUK, Oleg. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*, 2012, Nr. 2, p. 715–738.
40. FEDOSIUK, Oleg. Sukčiavimas pridėtinės vertės mokesčio srityje: samprata ir kvalifikavimo pagrindai. *Jurisprudencija*, 2010, 4 (122), p. 169 – 187.
41. PRAPIESTIS, Jonas; ŠVEDAS Gintaras; ir kiti. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: VĮ Registrų centras. 2014.
42. VERŠEKYS, Paulius. Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse. *Baudžiamoji justicija ir verslas, recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius. 2016.
43. WICKAUSKI, Stephanie. Defending the bankruptcy criminal: a primer. *California Bankruptcy Journal*. 2000, p. 44.

44. SNEIDERE R., Analysis of Bankruptcy Prediction Models. Iš *Apskaitos ir audito sistemų integracija į ES erdvę, nauji iššūkiai ir galimybės*: Tarptautinės konferencijos pranešimai 2005. 10.6 – 7.
45. EFRAT, R. The Evolution of Bankruptcy Stigma. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.csun.edu/~re38791/pdfs/Evolution%20of%20Bankruptcy%20Stigma%20Article.pdf>> P. 367-369
46. LEVINTHAL, L. E. The early history of bankruptcy law. University of Pennsylvania Law Review. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą:
<http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=7663&context=penn_law_review> .P. 247
47. TABB, C.J. History of Bankruptcy Law. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>> P.7
48. HAYNES, D. Read more at Debtor's Prisons in British and U.S. History.
49. Baudžiamasis statutas. Teisingumo ministerijos Antrojo departamento leidinys. Kaunas 1919.
50. Lietuvių kalbos žodynas: <http://www.lkzd.lki.lt/Zodynas/Visas.asp>
51. Ekonomikos terminų žodynas, Vilnius: leidykla „Tyto alba“, 2005, p. 41.
52. Tarptautinių žodžių žodynas, Vilnius: leidykla „Žodynas“, 2007, p. 143
53. A Dictionary of Business, 2002, p. 49

Teismų praktika ir kita praktinė medžiaga

54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr.2K-358/2014.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2011.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 3K-3-38-969/2015
57. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, Žin. (2001, Nr. 31-1010), 2 str., 12 d.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-266/2006
59. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-597/2013

60. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis byloje Nr. 2-1991/2014
61. Lietuvos apeliacinio teismo 2015-04-09 nutartis civilinėje byloje Nr. 2-655-516/2015
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla Nr. 2K-411/200
63. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 9 d. nutartis Nr. 2-65-516/2015
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-223/2012.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2014
66. Lietuvos Aukščiausiasis Teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-648/2013
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2011
68. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas byloje Nr. 33/03”.
69. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015
70. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Baudžiamųjų bylų skyrius Nr. 2K-262/2011
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014.”
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301/2013
73. Lietuvos Apeliacinio teismo 2014 m. sausio 17 d. nutartis byloje Nr. 2-107/2014. Tyčinių bankrotų apžvalga. 2010.Vilnius.p.14.
74. Šiaulių apygardos teismo 2014 m. gegužės 14 d. nutartis Nr. B2-803-154/2014
75. LAT 2013 m. Birželio – gruodžio MĖN. praktikos BAUDŽIAMOSIOSE bylose aktualijos
76. Kauno apygardos teismo 2010 m. birželio 30 d. nuosprendis byloje Nr.1-94-245/2010
77. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-50-348/2014”.
78. „Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2015 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB “Jump” v. UAB “ Marijampolės pieno konservai”, UAB “Betogama”, UAB “Eksimeta” Nr. 3K-3-38-969/2015 ”.

79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 3K-3-38-969/2015
80. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-141/2012“. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/369798>.
81. 2001 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Lietuvos senato nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“.

Internetiniai šaltiniai

82. <http://zodynas.vz.lt/Verslumas>
83. <http://zodynas.vz.lt/Minimalusis-gyvenimo-lygis-MGL>
84. <http://www.bankrotodep.lt/assets/Nemokumas/Tyinis-Bankrotas/Tyc2013-11-58.pdf>
85. Advokato Romaldo Petro Damušio asmeninis puslapis
<http://romaldas.damusis.lt/straipsniai/page/2/>
86. The bankruptcy law: comparing Russia, USA, Canada and UK
<http://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=590021110103112116068122064077086089033045032063002023097009102106064119093026004023018006111123006038051118016069123092115039050046009058029073113112099030004070005007100080095087064112007082006117027005124105099024024029082115030025102093025087&EXT=pdf>
87. <http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/NUSIKALSTAMO%20BANKROTO%20KVALIFIKAVIMAS%20A.%20GUTAUSKAS.pdf>
88. <https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/1.doc>

SANTRAUKA

Vienas seniausių bei sudėtingiausių visuomeninių reiškinių yra bankrotas. Jau nuo senų laikų egzistavo asmens nemokumo problema, kuomet skolininkas nėra pajėgus įvykdyti įsipareigojimų kreditoriams. Šiuolaikinėje visuomenėje, daugėjant civilinių teisinių santykių tarp įvairių subjektų, bankroto problema nėra išnykusi, priešingai, ji egzistuoja, didėja bei sudėtingėja. Dažnėja atvejų, kuomet įmonę prie bankroto priveda būtent nesąžiningi įmonės vadovų veiksmai. Tuomet kyla pareiga jiems taikyti atsakomybę. Būtina atkreipti dėmesį, jog kiekvienu atveju reikia nustatyti, kokio pobūdžio atsakomybė gali būti taikoma, t.y. turi būti vadovaujama civilinės teisės normomis, ar yra pagrindas taikyti baudžiamąją atsakomybę. Teismų praktika rodo, kad yra daug skirtingų būdų, kuriais galima įmonę priversti prie nusikalstamo bankroto, kai kuriuos jų įrodyti sudėtinga, todėl yra tikslinga išanalizuoti nusikalstamo bankroto sudėtį bei nustatyti jo atribojimo kriterijus nuo tyčinio bankroto bei kitų nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai. Darbe pirmiausia siekiama apibrėžti bankroto sąvoką, jo istorinę raidą tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse. Darbo tema diktuoja atskleisti nusikalstamo bankroto sudėtį, todėl didžioji darbo dalis susideda iš analizės objektyvių ir subjektyvių nusikalstamo bankroto požymių, per kuriuos ir atskleidžiama pagrindinė nusikalstamo bankroto sudėtis. Nusikalstamas bankrotas dažnai painiojamas su kitais nusikaltimais, todėl darbe bandoma atriboti nusikalstamą bankrotą ir kitus nusikaltimus ekonomikai ir verslo tvarkai. Darbe taip pat išskiriami kriterijai siekiant atriboti tyčinį ir nusikalstamą bankrotus.

SUMMARY

One of the oldest and most complex social phenomena is bankrupt. Since ancient times there was a personal insolvency problem then the borrower is unable to accomplish its obligations to creditors.

In today's society, the increasing number of civil legal relationships between the various parties, bankruptcy problem is not extinct, on the contrary, it exists, increases and becomes more complicated. Cases then the company is lead to bankruptcy by the rogue actions of company managers. then are becoming more frequent. Then there is the obligation to apply the liability to them. It should be noted that in every case is important to determine which form of the liability can be applied, e.g. it shall be followed by civil law, whether there is reason to apply criminal liability.

Court practice shows that there are many different ways in which a company can be led to a criminal bankruptcy, some of them are difficult to prove, therefore it is appropriate to analyze the structure of criminal bankruptcy and to determine the delimitation criteria of fraudulent bankruptcy

and other crimes against the economy and business arrangements. This thesis pursue to define the concept of bankruptcy, its historical development both in Lithuania and abroad. Thesis dictates disclosure of the structure of criminal bankruptcy, therefore bulk of the work consists of the analysis of objective and subjective signs of fraudulent bankruptcy, through which the core structure of criminal bankruptcy is revealed. The fraudulent bankruptcy is often confused with other crimes, therefore the thesis tries to delimit the fraudulent bankruptcy and other crimes against the economy and business practice. This thesis also distinguishes criteria to delimit the deliberate and fraudulent bankruptcy.